

‘Nee! Ik wil jouw hand niet vasthouden!’

Leren samen spelen door middel van groene spelen

Murel van Alten (student nummer: 2163729) is 4^e jaars student aan de Fontys Sporthogeschool en heeft dit artikel geschreven in het kader van het afsluitende praktijkonderzoek.

Datum: 10 juni 2014

Samenvatting

In dit artikel is onderzoek gedaan naar het effect van coöperatieve werkvormen met een duidelijke opdracht omschrijving en vooraf vastgestelde samenwerkingsgroepjes op de sociale cohesie van groep 4.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de lessen lichamelijke opvoeding. In dit onderzoek zijn twee groepen 4 onderzocht. Bij groep 4a is de interventie uitgevoerd en groep 4b diende als controle groep. Bij beide groepen is eerst een voormeting gedaan waardoor de ervaren sociale cohesie kon worden gemeten. Tijdens deze voormeting is gebruik gemaakt van een vragenlijst Group Cohesion Evaluation Questionnaire.

Daarna volgde het zes weken durende interventieprogramma dat alleen uitgevoerd werd bij de onderzoeksgroep. Tijdens het interventieprogramma is er gebruik gemaakt van coöperatieve werkvormen, ook wel groene spelen genoemd. Tot slot volgde de nameting om te kijken of het interventieprogramma effect heeft gehad. Uit het onderzoek is gebleken dat de sociale cohesie van de onderzoeksgroep ten opzichte van de voormeting is verbeterd.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Nee! Ik wil jouw hand niet vasthouden!.....	3-9
Bijlage	10
Bijlage I. De onderzoeksinstrumenten.....	11-13
Bijlage I.I. Engelse vragenlijst.....	14
Bijlage I.II. Vertaalde vragenlijst.....	15
Bijlage I.III. Aangepaste vragenlijst.....	16-18
Bijlage I.IV. Sociogram.....	19
Bijlage I.V. Aangepast sociogram.....	20
Bijlage II. Interventieprogramma.....	21-44
Bijlage III. Onderzoeksdata.....	45
Bijlage III.I. Resultaten.....	46-66
Bijlage III.II. Planning.....	67
Bijlage III.III. Logboek.....	68-69
Bijlage III.IV. Samenwerkingsgroepjes.....	70
Bijlage IV. Reflectieverslag.....	71-72

“Nee! Ik wil jouw hand niet vasthouden!”

Leren samen spelen door middel van groene spelen

Het is net pauze geweest en de eerste leerlingen druppelen de gymzaal binnen. De jongens zitten vol energie en rennen door de zaal. Dan komen de eerste meiden binnen, ze gaan rustig zitten op de bank. Als de les begint mist er nog een groepje meiden, altijd hetzelfde verhaal! Eindelijk komen de drie dames binnen wandelen. Ze zoeken een plekje op de bank, een heel gedoe, want ze willen natuurlijk naast elkaar zitten. Dan wordt de klas verdeeld over drie hoeken, de drie meiden willen bij elkaar in het groepje maar dat gaat mooi niet gebeuren! In deze klas is duidelijk te zien dat de leerlingen niet veel samenwerken en dat er veel kleine groepjes zijn gevormd. Deze klas schetst dan ook een beeld van een klas waarin de sociale cohesie erg laag is.

Door: Murel van Alten

Sociale cohesie is het sociale aspect dat kan worden gezien als een oriëntatie in het ontwikkelen en onderhouden van sociale relaties binnen een groep (Fletcher & Meyer, 2009). Daarnaast wordt cohesie gedefinieerd als de wijze waarop er bij een groep het gevoel van eenheid en saamhorigheid is (Alblas, Heinstra & Sande, 1995). Vanuit deze definities wordt de volgende betekenis van sociale cohesie gebruikt binnen dit onderzoek: sociale cohesie is de mate waarin verbondenheid en het onderhoud van sociale relaties binnen de groep wordt verstaan. De mate van cohesie in een groep is afhankelijk van een aantal factoren.

Een van deze factoren is dat wanneer groepsleden meer op elkaar lijken en met elkaar gemeen hebben de cohesie zal toenemen. Dit zal zich voornamelijk uiten wanneer er overeenkomsten te vinden zijn in achtergrond, waarden en normen, ervaringen en interesses (Remmerswaal, 2006). Binnen de onderzoeksklas is dit terug te zien, in de onderzoeksklas zitten veel leerlingen met verschillende culturele achtergronden. Er is dan ook duidelijk te zien dat de meiden met dezelfde culturele achtergronden groepjes vormen. Daarnaast hebben taakgebonden factoren invloed op de sociale cohesie. Dit kunnen taken zijn die veel fysieke interactie vragen, maar ook duidelijk, uitdagend en doelgericht zijn. Wanneer binnen de taken van de leerlingen samenwerking nodig is om een gemeenschappelijk doel te behalen wordt de cohesie in de groep pas echt verbeterd (Remmerswaal, 2006).

Een derde belangrijke factor die bijdraagt aan de cohesie is de groepsomvang waarin er wordt samengewerkt. Groepsleden voelen zich namelijk sneller verbonden met leden uit een kleine groep dan met leden uit een grote groep (Alblas, Heinstra & Sande, 1995). Bovendien is het zo dat wanneer een groep groepsgericht werkt de groepscohesie wordt bevorderd (Steensma e.a., 1993). Tot slot behoort de aantrekkelijkheid van een groep tot één van de factoren, als een groep succes behaald zorgt dit namelijk voor binding tussen de groepsleden (Alblas, Heinstra & Sande, 1995).

Coöperatief leren

Binnen dit onderzoek is er voor gekozen om tijdens de lessen coöperatief leren toe te passen, deze vorm van leren sluit namelijk aan bij de factoren die van invloed zijn op de sociale cohesie. Coöperatief leren is een vorm van actief leren waarin leerlingen kleine groepjes vormen. Binnen deze kleine groepjes vervullen de leerlingen bepaalde functies en wordt er naar een gemeenschappelijk doel gestreefd (Behets, 2011). Bij de werkvorm coöperatief leren draait het vooral om de samenwerking en interactie tussen de leerlingen en dat ze hiervan leren (Kerpel, z.j.). Tijdens het samenwerken is het belangrijk dat de eindvorm van samenwerkend leren vooraf gaat door meer eenvoudige samenwerkingsvormen. Aangezien groepswork wordt beschouwd als een van de moeilijkste vormen van samenwerkend leren (Ebbens, Ettekoven & Rooyen 1996 in Behets, 2005). De werkvorm coöperatief leren is een didactische werkvorm. Didactische werkvormen zijn stabiele patronen van onderwijs- en leeractiviteiten, die gericht zijn op het bevorderen van de te bereiken leerprocessen en resultaten (Behets, 2011). Om de genoemde factoren die de sociale cohesie beïnvloeden binnen het onderzoek toe te passen moet een didactische werkvorm worden gekozen waarin deze factoren naar voren komen. Uit onderzoek blijkt dat coöperatieve werkvormen hier een goed voorbeeld van zijn. Deze werkvormen stimuleren namelijk de samenwerking tussen de leerlingen binnen een klas (Barret, 2005 in Behets, 2011). Een klas wordt gekenmerkt als een groep individuen.

Groepen

Een groep is een verzameling mensen die gezamenlijk een bepaald doel willen bereiken (Johnson & Johnson, 2008). Als er gekeken wordt naar verschillende groepen kan er onderscheid gemaakt worden tussen primaire en secundaire groepen.

Allereerst behoort iedereen tot een primaire groep; primaire groepen zijn gekenmerkt door persoonlijke, intieme relaties, wederzijdse afhankelijkheid en een sterk groepsgevoel (Emile Durkheim, 1898 in Johnson & Johnson, 2008). Een secundaire groep wordt gekenmerkt door onpersoonlijke, rationele en formele relaties. Binnen deze groep is de sociale afstand erg groot en is er geen hechte band tussen de groepsleden (Remmerswaal, 2011). Als er gekeken wordt naar de onderzoeksklas is te zien dat er binnen de secundaire groep(de klas) primaire groepen zijn ontstaan. Deze groepjes ontstaan vaak doordat groepsleden dezelfde interesses en voorkeuren hebben (Alblas, Heinstra & Sande, 1995).

Ontwikkeling

De leerlingen uit de onderzoeksgroep zijn gemiddeld tussen de zes en acht jaar oud. Ze bevinden zich ten aanzien van de cognitieve ontwikkeling op deze leeftijd in het concreet-operationele stadium (Verhulst, 2005). Binnen dit stadium ontwikkelt het denken zich; in het begin is het nog onlogisch en niet systematisch, maar vanaf het zevende levensjaar begint hier verandering in te komen. Het denken verandert van onlogisch en ongestructureerd naar meer geordend. Op dat moment wordt er gesproken van een overgang van het preoperationele stadium naar het concreet-operationele stadium (Verhulst, 2005). Als er gekeken wordt naar de sociale ontwikkeling bij kinderen is deze op te delen in verschillende fases, deze fases worden psychosociale fases genoemd. Een kind in groep 4 bevindt zich in de fase 'vlijt versus minderwaardigheid'. In deze fase worden veel vriendschappen gesloten die erg belangrijk zijn voor de sociale ontwikkeling van het kind. Het is opvallend dat jongens vaak grotere vriendengroepen hebben dan meisjes. Meisjes hebben vaak kleine groepjes waarin vriendschappen worden gesloten (Verhulst, 2005). Dit is dan ook te zien binnen de onderzoeksklas. De meiden in de onderzoeksklas vormen drie kleine groepjes, terwijl bij de jongens een veel grotere vriendengroep te zien is.

Aan de hand van deze inleiding is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

'Wat is het effect van coöperatieve werkvormen met een duidelijke opdracht omschrijving en vooraf vastgestelde samenwerkingsgroepjes op de sociale cohesie van een groep 4 van basisschool de BoschAkker te Eindhoven?'

Opzet van het onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd in groep 4 van Basisschool de Boschakker te Eindhoven. Tijdens dit onderzoek heeft een andere groep 4 gefungeerd als controlegroep. De onderzoeksgroep bestaat uit 16 leerlingen; vijf jongens en elf meisjes in de leeftijd van zeven, acht en negen jaar. De leerlingen hebben twee keer per week gym. Eén keer van de vakdocent en één keer van de groepsleerkracht. De interventie is één keer per week uitgevoerd op maandag middag. Voor dit onderzoek kon starten moest de beginsituatie worden bepaald bij beide groepen 4. Deze is gemeten door een sociogram. Door middel van het sociogram is de verdeling en de cohesie binnen de klas te meten. Aan de hand van het sociogram zijn de samenwerkingsgroepjes gemaakt voor tijdens de interventie (zie bijlage III.IV).

Bovendien moesten de leerlingen een vragenlijst invullen. Aan de hand van deze vragenlijst kan de sociale cohesie binnen een klas gemeten worden. Voor de vragenlijst is gebruik gemaakt van Glass and Benshoff's *Group Cohesion Evaluation Questionnaire* (2002). Deze vragenlijst is oorspronkelijk in het Engels geschreven, maar voor dit onderzoek vertaald. Deze vragenlijst is gebaseerd op drie dimensies: 'sfeer, samenwerken en veiligheid'. De vragenlijst is qua vormgeving en inhoud aangepast aan de doelgroep (zie bijlage I.III). Daarnaast hebben de leerlingen tijdens het invullen van de vragenlijst een bepaalde score aan moeten geven. Deze score is gekoppeld aan een schaal van 1 t/m 4. Vier punten worden toegekend aan het meest positieve antwoord, één punt aan het meest negatieve antwoord.

Tussen de voor- en nameting volgden de leerlingen uit de onderzoeksklas zes weken lang een interventieprogramma waarbij samenwerking centraal stond. De leerlingen uit de controlegroep volgden het reguliere programma. Na de interventie is er een nameting gedaan bij zowel de onderzoeksgroep als de controlegroep. Voor deze nameting is hetzelfde sociogram en dezelfde vragenlijst afgenomen, als die de leerlingen tijdens de voormeting hebben ingevuld. Het verschil tussen de voor- en nameting is het mogelijke resultaat van het onderzoek.

Resultaten

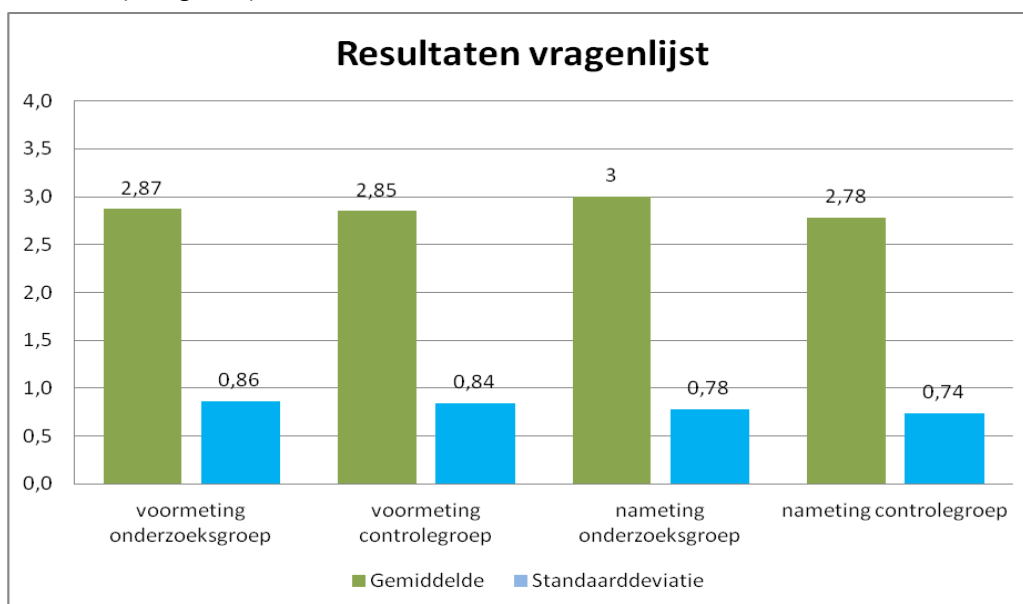
Na de zes weken durende interventie, waarin de lessen om de samenwerking te verbeteren werden uitgevoerd, is er bij de onderzoeksgroep een verschil te zien tussen de voor- en nameting. Als er gekeken wordt naar de resultaten van de vragenlijst, die zowel bij de voormeting als de nameting is afgenomen, en deze resultaten met elkaar vergeleken worden is het merendeel van de vragen positiever beantwoord dan tijdens de voormeting. Kijkend naar de onderzoeksgroep is het gemiddelde verschil van de ervaren sociale cohesie tussen de voor- en de nameting + 0,13 (4,8%). De standaarddeviatie, het getal dat de spreiding van de getallen rondom het gemiddelde aangeeft, laat een verschil zien van -0,08 (-9,3%) tussen de voor- en de nameting. Als er gekeken wordt naar de resultaten van de controlegroep is het gemiddelde verschil van de ervaren sociale cohesie tussen de voor- en de nameting -0,07 (-2,5%). De standaarddeviatie laat een verschil zien van -0,10 (-11,9%) tussen de voor- en de nameting (zie figuur 1).

Bovendien is er kijkend naar de resultaten een verschuiving te zien in het aantal enen, tweeën, drieën en vieren tussen de voor- en de nameting. Bij de onderzoeksgroep is dit een positieve verschuiving en bij de controlegroep is dit een negatieve verschuiving (zie figuur 2). Als de resultaten van de onderzoeksgroep per vraag bekeken worden is de grootste stijging te zien bij stelling, 2, 5, 6, en 8. Deze percentages variëren tussen de 7,2% en 9,7% (zie figuur 3). De grootste stijging van de controlegroep is te zien bij stelling 1, 2, 6 en 8. Deze percentages variëren tussen de 2,0% en de 5,04% (zie figuur 4).

Voor de resultaten van alle stellingen zie bijlage III.I. Tot slot is er een positief verschil te zien bij de onderzoeksgroep als er gekeken wordt naar de drie dimensies: sfeer (vraag één, twee, acht), veiligheid (vraag vijf, zes, zeven) en samenwerken (vraag twee, drie, negen). De grootste stijging is te zien bij de dimensie sfeer met een verschil van 6%.

Als er gekeken wordt naar de controlegroep is er bij twee dimensies een negatief verschil te zien tussen de voor- en nameting. De grootste daling is te zien bij de dimensie veiligheid met een verschil van -5%. Voor alle resultaten van de dimensies zie bijlage III.I.

Naast de resultaten uit de vragenlijst zijn er ook interessante resultaten op te merken uit het sociogram. Over het algemeen is te zien dat de leerlingen die er in de voormeting positief of negatief uitspringen dit bij de nameting grotendeels nog steeds doen. Opvallend is echter dat aan het begin van de interventie binnen de onderzoeksgroep twee duidelijke meiden groepen zijn gevormd. Leerling drie, vier en zes vormen zich tot een groep en leerling dertien, vijftien en zestien. In de nameting is echter te zien dat de deze groepjes zijn gewijzigd. Leerling drie, vier en zes kiezen elkaar in de voormeting positief terwijl in de nameting alleen leerling drie en vier elkaar positief kiezen. Daarnaast is het opvallend dat in de nameting leerling drie, vier en vijftien positief voor elkaar kiezen terwijl dit in de voormeting niet zo is. Tot slot zijn er twee tegenstrijdige leerlingen te zien die zowel negatief als positief gekozen worden. Voor alle resultaten uit het sociogram zie bijlage III.I.

Figuur 1. Vragenlijst groepscohesie (onderzoeksgroep en controlegroep) bij de voor- en nameting. Het totale gemiddelde en de standaarddeviatie.

Resultaten vragenlijst verschuiving aantal enen, tweeën, drieën en vieren

Voormeting onderzoeksgroep										
		vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9
1= helemaal niet	1	1	0	0	0	1	2	0	0	0
2= een beetje	2	8	5	8	6	7	4	3	6	5
3= veel	3	6	3	5	4	7	6	8	3	5
4= helemaal	4	1	8	3	6	1	4	5	7	6
Nameting onderzoeksgroep										
		vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9
1= helemaal niet	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
2= een beetje	2	10	0	7	4	8	4	2	3	2
3= veel	3	4	8	6	7	5	8	6	5	11
4= helemaal	4	2	8	3	5	3	4	7	8	3
Voormeting controlegroep										
		vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9
1= helemaal niet	1	0	0	0	2	0	0	0	1	0
2= een beetje	2	11	7	6	4	3	2	8	9	4
3= veel	3	4	3	6	6	5	10	5	3	7
4= helemaal	4	1	6	4	4	8	4	3	3	5
Nameting controlegroep										
		vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9
1= helemaal niet	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0
2= een beetje	2	9	3	7	7	7	7	4	6	3
3= veel	3	6	10	7	8	5	6	9	6	7
4= helemaal	4	1	3	2	1	4	3	3	2	6

Figuur 2. Vragenlijst verschuiving aantal enen, tweeën, drieën en vieren.

Onderzoeksgroep			
Voormeting	Nameting	Verschil	Stijging (in %)
Stelling 2. Ik heb een leuke en gezellige klas.			
3,19	3,50	0,31	9,7
Stelling 5. De kinderen uit mijn klas geven me een fijn en veilig gevoel			
2,50	2,69	0,18	7,2
Stelling 6. We moedigen elkaar aan (bijv. juichen en zeggen kom op je kan het! Als iemand uit de klas bijna een punt haalt of tijdens een estafette) tijdens verschillende oefeningen in de gymles.			
2,75	3,0	0,25	9,0
Stelling 8. Ik wil na school met andere kinderen uit de klas spelen.			
3,06	3,31	0,25	8,1

Figuur 3. Vragenlijst groepscohesie onderzoeksgroep. Stellingen met de grootste stijging (in %), gemiddelden van de voor- en nameting en het verschil daartussen.

Controlegroep			
Voormeting	Nameting	Verschil	Stijging (in %)
Stelling 1. De kinderen uit de klas vinden elkaar allemaal aardig en spelen graag met elkaar tijdens de gymles.			
2,38	2,5	0,12	5,04
Stelling 2. Ik heb een leuke en gezellige klas.			
2,94	3,0	0,06	2,0
Stelling 6. We moedigen elkaar aan (bijv. juichen en zeggen kom op je kan het! Als iemand uit de klas bijna een punt haalt of tijdens een estafette) tijdens verschillende oefeningen in de gymles.			
2,69	2,75	0,06	2,2
Stelling 8. Ik wil na school met andere kinderen uit de klas spelen.			
3,06	3,19	0,13	4,2

Figuur 4. Vragenlijst groepscohesie controlegroep. Stellingen met de grootste stijging (in %), gemiddelden van de voor- en nameting en het verschil daartussen

Discussie en conclusie

Kijkend naar de resultaten van de onderzoeksgroep is het gemiddelde verschil van de vragenlijst tussen de voor- en nameting groter dan bij de controle groep. Ook is er een positieve verschuiving te zien in het aantal enen, tweeën, drieën en vieren tussen de voor- en de nameting. Bij de controlegroep is dit een negatieve verschuiving. Daarnaast is er bij de onderzoeksgroep een positief verschil te zien in de drie dimensies. Bij de controlegroep is dit een negatief verschil. Een kanttekening bij de gebruikte controlegroep is dat deze niet identiek is aan de onderzoeksgroep. De samenstelling van het aantal jongens in de controlegroep is namelijk groter dan bij de onderzoeksgroep. De vraag is dan ook of deze controlegroep een goede vergelijking kan geven op de sociale cohesie. Als er gekeken wordt naar de resultaten van de voor- en nameting uit het sociogram is te zien dat de leerlingen die er in de voormeting positief of negatief uitspringen dit bij de nameting grotendeels nog steeds doen. Opvallend is echter dat aan het begin van de interventie binnen de onderzoeksgroep twee duidelijke meiden groepen zijn gevormd. Leerling drie, vier en zes vormen zich tot een groep en leerling dertien, vijftien en zestien. In de nameting is echter te zien dat deze groepjes zijn gewijzigd. Of dit daadwerkelijk komt door het interventieprogramma blijft een discussiepunt. Leerlingen uit groep 4 zitten namelijk in een fase waarin veel vriendschappen worden gesloten. Het sluiten van vriendschappen begint vaak met het vormen van groepjes (Verhulst, 2005). Daarnaast is een sociogram een momentopname, onderlinge relaties kunnen zich na verloop van tijd wijzigen (Alblas, Heinstra & Sande, 1995).

Daarnaast is er een grote factor van belang bij de betrouwbaarheid van dit onderzoek. Net voor de voormeting is er een leerling uit de onderzoeksklas van school gegaan die een belangrijke rol speelde binnen de onderzoeksklas. Deze jongen had een leidende rol binnen de klas en was erg overheersend. Dit kan er voor gezorgd hebben dat de groepsstructuur veranderd is. De groep heeft dan namelijk tijd nodig om opnieuw aan elkaar te wennen en een nieuwe structuur te vormen (Remmerswaal, 2001). Bovendien vonden de leerlingen het lastig om tijdens de oefening "mierentikkertje" in interventieweek één lichamelijk contact te maken met elkaar. De samenwerking werd op dat moment door deze werkvorm niet gestimuleerd. Een laatste factor is dat dit onderzoek maar bij één klas is uitgevoerd waardoor het de betrouwbaarheid van dit onderzoek kan beïnvloeden.

Op grond van de resultaten van de onderzoeksgroep en controlegroep kan de conclusie worden getrokken dat er een positieve bijdrage van de interventie lijkt te zijn voor de totale ervaren sociale cohesie in de onderzoeksgroep.

Aanbevelingen

Aangeraden wordt dat in een soortgelijk onderzoek de interventieperiode langer moet worden uitgevoerd. Er is nu een kleine verbetering te zien in de sociale cohesie maar er is een grote kans, dat wanneer de interventie langer wordt uitgevoerd het resultaat groter zal zijn. Door een langere interventieperiode bij meerdere klassen uit te voeren kan er worden vastgesteld of de interventie invloed heeft op de sociale cohesie. Ten tweede wordt aangeraden dat de controlegroep identiek is aan de onderzoeksgroep om een goede vergelijking te kunnen trekken. Als er gekeken wordt naar het interventieprogramma wordt er aangeraden de oefening "mierentikkertje" niet in de eerste week van de interventie uit te voeren maar in het midden van de interventie. Leerlingen zijn dan meer aan elkaar gewend geraakt gedurende de interventieperiode. Tot slot wordt er tijdens een soortgelijk onderzoek aangeraden een tussenmeting af te nemen aangezien dit de betrouwbaarheid van het onderzoek kan verbeteren.

Met dank aan:

- De leerlingen uit groep 4a en 4b en de docenten van Basisschool de Boschakker te Eindhoven.
- Stagebegeleider Anouk van Bragt vanwege haar flexibele opstelling tijdens mijn onderzoek.
- Tineke Wulms (Docente Fontys Sporthogeschool) voor de begeleiding tijdens dit onderzoek.

Bronnenlijst

Akert, R.M., Aronson, E., Wilson, T.D. (2007). *Sociale psychologie*. Benelux, Pearson Education.

Alblas, G., Heinstra, R., Sande H. van de (1995). *Sociale psychologie voor het onderwijs*. Groningen, Wolsters- Noordhoff.

Behets, D. (2005). *Bewegingsopvoeding. Een vakconcept als uitnodiging om te leren*. Leuven/Voorburg: Acco.

Behets, D. (2011). *Didactiek van het bewegingsonderwijs*. Den Haag, Acco.

Einden, H. van de, Pecht, R. (2004) *De groene spelen, voor jong en oud*. Albert Sickler bv.

Fletcher, B. T. & Meyer, B. (2009). *Cohesion and Trauma: An Examination of a Collegiate Women's Volleyball Team*. (pp. 173-174).

Glass, J. S. & Benshoff, J. M. (2002). Facilitating group cohesion among adolescents through challenge course experiences. *Journal of experiential education*, 25(2), 268- 277.

Johnson, D.W., Johnson, F.P. (2008). *Groepsdynamica theorie en vaardigheden*. Benelux, Pearson Education BV.

Kerpel, A. (z.j.). *Coöperatief leren*. Geraadpleegd op maandag 30 december 2013. Geraadpleegd van <http://wij-leren.nl/cooperatief-leren-artikel.php>.

Remmerswaal, J. (2001). *Handboek groepsdynamica, een nieuwe inleiding op theorie en praktijk*. Soest, H. Nelissen.

Remmerswaal, J. (2006). *Begeleiden van groepen, groepsdynamica in praktijk*. Houten, Bohn Stafleu van Loghum.

Remmerswaal, J. (2011). *Handboek groepsdynamica, een nieuwe inleiding op theorie en praktijk*. Amsterdam, Boom/Nelissen.

Steensma, H., Knippenberg, D. van, Borsboom, Th., & Son, M. van (1993). *Groepspsychologie, van sociale beïnvloeding tot organisatieverandering*. Rijksuniversiteit Leiden, DSWO Press.

Verhulst, F. (2005). *De ontwikkeling van een kind*. Assen, Koninklijke Van Gorcum BV.

BIJLAGEN

Bijlage I: Onderzoeksinstrument

A. Onderzoeksinstrument

Tijdens dit praktijkonderzoek wordt de sociale cohesie gemeten aan de hand van een vragenlijst en een sociogram. Deze vragenlijst en sociogram zullen in de voor- en nameting worden afgenomen. De vragenlijst die gebruikt wordt in de voor- en nameting bestaat uit 9 vragen. Deze vragenlijst komt voort uit een bestaande Engelse vragenlijst. De vragen zijn gebaseerd op drie dimensies: sfeer, samenwerken en veiligheid. Tot de dimensie sfeer behoren de vragen één, twee en acht. Tot de dimensie samenwerken behoren de vragen drie, vier en negen. De vragen vijf, zes en zeven behoren tot de dimensie veiligheid.

Daarnaast hebben de leerlingen tijdens het invullen van de vragenlijst een bepaalde score aan moeten geven. Deze score is gekoppeld aan een schaal van 1 t/m 4. Vier punten worden toegekend aan het meest positieve antwoord, één punt aan het meest negatieve antwoord. De vragenlijst is qua vormgeving en inhoud aangepast aan de doelgroep aangezien de leerlingen in groep 4 zich in een bepaalde ontwikkelingsfase bevinden. Kijkend naar de cognitieve fase waarin de leerlingen zich bevinden staat in deze fase de ontwikkeling en groei van de leerlingen centraal. Kinderen die in groep 4 zitten, zijn gemiddeld tussen de 6 en 8 jaar oud, dit betekent dat de leerlingen zich in het concreet-operationele stadium bevinden. Binnen dit stadium ontwikkelt het denken zich in hoe ouder een kind wordt; in het begin is het nog onlogisch en niet systematisch, maar vanaf het 7^e levensjaar begint hier verandering in te komen. Er kan op dat moment gesproken worden van een overgang van het preoperationele stadium naar het concreet-operationele stadium (Verhulst, 2005). Dit is dan ook de reden dat er binnen dit onderzoek is gekozen om de vragenlijst en het sociogram 1 op 1, persoonlijk met de leerlingen af te nemen. De vragenlijst wordt door de groepsleerkracht doorgelezen zodat ik met haar kan bespreken of de leerlingen de vragen zullen begrijpen.

Het tweede onderzoeksinstrument, het sociogram is ontwikkeld vanaf de site sometics (www.sometics.com). Het sociogram is aangepast zodat het voor de leerlingen duidelijk is dat het bij de sociaal gerelateerde vragen gaat over de kinderen uit hun eigen klas en bij de werkgerelateerde vragen over de gymles. De leerlingen zullen de vragen op papier invullen tijdens de individuele gesprekken die ik met de leerlingen zal afnemen. Tijdens het invullen van deze vragen mogen de leerlingen steeds drie namen kiezen. Via het sociogram wordt er een verdeling binnen de klas gemeten en op basis daarvan zal de groepsverdeling voor de interventie worden gemaakt.

B. Onderzoekspopulatie

Het praktijkonderzoek wordt uitgevoerd op basisschool de BoschAkker te Eindhoven. De klas waarbinnen het onderzoek zal worden uitgevoerd is een groep 4 die bestaat uit 16 leerlingen waarvan 9 meisjes en 7 jongens. De school is een SKPO school, de scholen die binnen deze organisatie vallen vormen een groep voor bijzonder primair onderwijs met duidelijke gezamenlijke doelen.

Tijdens het observeren van de verschillende klassen die ik tijdens mijn stage lesgeef is het me opgevallen dat er binnen de interventieklas veel groepsvorming te zien is. Als er gekeken wordt naar de meisjes worden er drie groepjes gevormd. Het eerste groepje meiden is erg populair en bestaat uit drie meisjes. Het tweede groepje meiden bestaat uit een groepje van weer drie meisjes. De rest van de meiden behoort niet tot deze twee groepen en vormen hierdoor een groepje. Als er naar de jongens wordt gekeken is er duidelijk één leider binnen de groep te zien, deze leerling is fysiek erg sterk en motorisch ver ontwikkeld. Al met al is de algehele cohesie, niet heel sterk binnen de interventieklas. Dit is dan ook de reden dat ik voor deze klas heb gekozen en mijn interventie binnen groep 4 wil gaan uitvoeren. Een klas wordt gezien als een secundaire groep. In veel gevallen is de klas dan ook een verzameling van groepjes. Deze groepjes ontstaan vaak door wederzijdse interesse op basis van gelijkheid in interesse en voorkeuren (Alblas, Heinstra & Sande, 1995). Dit is dan ook te zien binnen de interventieklas en dit maakt het nog interessanter om binnen deze klas de interventie uit te voeren. Binnen dit praktijkonderzoek zal geen steekproef plaatsvinden aangezien dit niet relevant is. Groep 4 zal de interventie ondergaan en fungeren als interventieklas. Een andere groep 4 zal fungeren als controlegroep, bij deze klas zal dus geen interventie worden uitgevoerd maar zal het reguliere programma worden gevolgd.

C. Ontwerp en uitvoering van je onderzoek

Het onderzoek bestaat uit een voormeting, interventie en een nameting. Er wordt één voormeting uitgevoerd en één nameting. Deze metingen zullen zowel bij de onderzoeksgroep als bij de controlegroep op dezelfde dag worden afgenomen. Tussen deze twee metingen zal bij de interventieklas een interventie van 6 weken plaatsvinden. In de onderstaande tabel is dit overzichtelijk weergegeven.

Interventieklas		
Voormeting	Interventie	Nameting
Sociogram en vragenlijst 1 op 1 met leerlingen afnemen	Coöperatieve werkvormen – samenwerkingsvormen	Sociogram en vragenlijst 1 op 1 met leerlingen afnemen
Controle klas		
Voormeting	Interventie	Nameting
Sociogram en vragenlijst 1 op 1 met leerlingen afnemen	Geen interventie	Sociogram en vragenlijst 1 op 1 met leerlingen afnemen

De onderzoeksklas krijgt 1 keer per week, 1 uur les van mij. Het andere uur in de week (wat valt op een donderdag) zal worden verzorgd door de groepsleerkracht. De interventie zal alleen plaats vinden binnen het eerste uur in de week wat dus inhoudt dat de leerlingen een enkel uur per week bezig zullen zijn met de interventie. De interventie bestaat uit verschillende werkvormen van coöperatief leren waarin samenwerking centraal zal staan. Dit kan op verschillende manieren; bijvoorbeeld bij een balspel moeten leerlingen samenwerken, maar ook bij een opdracht waarbij samenwerken de opdracht op zich is. De coöperatieve werkvormen zullen per week steeds een graadje moeilijker worden aangezien de groep vorderingen zal gaan maken.

Tijdens de interventielessen zal ik dus coöperatieve werkvormen verwerken binnen de lesinhoud. Leerlingen zullen verschillende rollen krijgen tijdens de verschillende activiteiten, zoals een coachrol of een bepaalde helpfunctie. Hierdoor moeten de leerlingen naar elkaar luisteren en zullen ze elkaar uiteindelijk meer van elkaar accepteren. Op deze manier wil ik de algehele groepscohesie verbeteren en ik hoop dit terug te zien in de nameting.

De gegevens die nodig zijn om te starten met de interventie zullen nauwkeurig worden verzameld. In de planning is te zien wanneer dit zal gebeuren. Voor de interventie begint zullen de groepsleerkrachten van beide groepen 4 worden benaderd en zal het onderzoek worden toegelicht. Daarnaast zal van tevoren de vragenlijst en het sociogram met de groepsleerkrachten worden besproken en wordt er gekeken of het niveau van beide meetinstrumenten niet te hoog is voor de leerlingen. Ook zal er met de groepsleerkrachten voor de interventie worden besproken of er tijd is om met de leerlingen individuele gesprekken te plannen. Het is dan de bedoeling dat de leerlingen tijdens de reguliere lessen met mij naar een ander lokaal of rustige ruimte komen om de vragenlijst en het sociogram af te nemen. Het belangrijkste is dat ik tijdens de gesprekken de vragen mondeling kan toelichten als de leerlingen iets niet begrijpen. De situatie waarin ik mijn gegevens ga verzamelen is in een rustige omgeving in de school. De gesprekken zullen plaatsvinden in een rustige ruimte en er zal naast mij niemand anders deelnemen aan het gesprek. Dit om de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen en de leerlingen het idee te geven dat ze echt alles kunnen vertellen. Als de docent van de betreffende klas namelijk deelneemt aan het gesprek kan de leerling angstig zijn en geen eerlijke antwoorden te geven.

D. Betrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek zo consistent mogelijk te houden is het belangrijk dat er tijdens het onderzoek rekening wordt gehouden met verschillende variabelen die het onderzoek kunnen beïnvloeden. Om deze variabelen onder controle te houden is het belangrijk om de voor- en nameting in dezelfde situatie tijdens hetzelfde lesuur uit te voeren om het onderzoek zo betrouwbaar mogelijk te houden. Variabelen die het onderzoek zouden kunnen beïnvloeden zijn gebeurtenissen binnen de klas; Is er in het weekend iets gebeurd, heeft de leerling individueel iets meegemaakt, wat is er die dag nog meer gebeurd, is er de dag erna iets belangrijks? Dit zijn zaken die moeten worden meegenomen in de betrouwbaarheid van het onderzoek. Daarnaast is het mogelijk dat tijdens de voor- en nameting de leerlingen onderling gaan overleggen over de vragen aangezien de leerlingen steeds weer terug komen in de les. Om deze variabelen onder controle te houden is het belangrijk dat er tijdens de les een moment wordt gezocht dat de leerlingen met een zelfstandig werkje bezig zijn. Op deze manier kunnen de leerlingen tijdens de les niet overleggen over de vragen omdat het helemaal stil moet zijn tijdens de les. Naast deze variabele kan het onderzoek worden beïnvloed door de tweede gymles in de week. Deze gymles wordt gegeven door de groepsleerkracht en tijdens deze les zullen de leerlingen dus niet bezig zijn met de interventie. Tijdens deze lessen moet er dan dus geen aandacht worden besteed aan de samenwerking binnen de klas zodat de betrouwbaarheid van het onderzoek niet wordt beïnvloed. Daarnaast is het belangrijk dat wanneer de sfeer in de klas daadwerkelijk veranderd is door bijvoorbeeld een gebeurtenis die zich binnen de klas heeft afgespeeld, dat dan de nameting een week later wordt afgenomen zodat de betrouwbaarheid van het onderzoek consistent blijft. Dit geldt ook wanneer twee of meer leerlingen niet aanwezig zijn in de les vanwege ziekte. Zeker wanneer dit leerlingen zijn waarbij tijdens de interventie duidelijk is geworden dat deze leerlingen bepalend zijn voor het onderzoek.

- I. Voor het meten van de groepscohesie in de klas wordt de Group Cohesion Evaluation Questionnaire (GCEQ) gebruikt van Glass en Benshoff (2002). Onderstaande vragenlijst is de oorspronkelijke versie weergegeven uit Glass en Benshoff (2002).

Appendix A—Group Cohesion Evaluation Questionnaire

Group # _____

Gender: Male Female

Race: _____

Age: _____

GROUP COHESION EVALUATION QUESTIONNAIRE

Please tell us which of the following statements best describe you and your group.

	NOT AT ALL LIKE ME/MY GROUP	A LITTLE LIKE ME/ MY GROUP	A LOT LIKE ME/ MY GROUP	EXACTLY LIKE ME/ MY GROUP
1. We get along well together.	1	2	3	4
2. We feel good about our team.	1	2	3	4
3. We enjoy helping each other.	1	2	3	4
4. We stick together during the challenges.	1	2	3	4
5. I feel like my group will keep me safe.	1	2	3	4
6. We encourage each other in the challenges.	1	2	3	4
7. I feel like I fit in my group.	1	2	3	4
8. I want to work on more challenges with my group.	1	2	3	4
9. We help each other on the challenges.	1	2	3	4

Glass, J.S. & Benshoff, J.M. (2002). Facilitating group cohesion among adolescents through challenge course experiences. *Journal of Experiential Education*, 25(2), 268-277.

II. Hieronder zal de Nederlandse versie worden weergegeven vertaald uit de Engelse versie.

Geef per uitspraak aan welke beschrijving het beste past bij jou en jouw groep.
Welke van de volgende uitspraken beschrijft jou en jouw klas het beste?

	Helemaal niet Helemaal niet zoals ik/mijn groep	Een beetje	Veel	Helemaal
1. We kunnen het goed met elkaar vinden	1	2	3	4
2. We hebben een goed gevoel over onze klas	1	2	3	4
3. We vinden het leuk om elkaar te helpen	1	2	3	4
4. Gedurende activiteiten blijven we met elkaar samenwerken	1	2	3	4
5. Mijn klasgenoten geven me een veilig gevoel	1	2	3	4
6. We moedigen elkaar aan tijdens activiteiten	1	2	3	4
7. Ik voel me geaccepteerd in de klas	1	2	3	4
8. Ik wil buiten schooltijd activiteiten met klasgenoten ondernemen	1	2	3	4
9. We helpen elkaar tijdens activiteiten	1	2	3	4

Dimensies:

Sfeer 1 2 8

Samenwerken 3 4 9

Veiligheid 5 7 6

Glass, J.S. & Benshoff, J.M. (2002). Facilitating group cohesion among adolescents through challenge course experiences. *Journal of Experiential Education*, 25(2), 268-277.

- III. Hieronder zal de aangepaste vragenlijst worden weergegeven die gedurende het onderzoek zal worden gebruikt.

Vragenlijst Basisschool de Boschakker

De vragen beantwoord je op de volgende manier: Achter iedere vraag staan vier vakjes. De betekenis van deze vakjes:

1: Helemaal niet

2: Een beetje

3: Veel

4: Helemaal

De vraag beantwoord je door een kruisje te zetten in het juiste vakje. Als je in een verkeerd vakje een kruisje hebt gezet dan mag je deze veranderen, je moet dan het oude kruisje helemaal inkleuren en in een ander vak een nieuw kruisje tekenen.

Hieronder zie je twee voorbeelden.

Zo vul je een antwoord in:

	Helemaal niet	Een beetje	Veel	Helemaal
1. Ik vind de gymlessen leuk				
				X

Zo verbeter je een antwoord:

	Helemaal niet	Een beetje	Veel	Helemaal
1. Ik vind de gymlessen leuk				
			X	█

Op de volgende pagina start de vragenlijst. Vul bovenaan je naam in en beantwoord iedere vraag. Ik zal tijdens het invullen van de vragenlijst erbij zitten om je te helpen met het invullen van de vragenlijst. Als je dan een vraag niet begrijpt mag je het meteen zeggen!

Heel veel succes!

Naam * :

Klas:

meisje:

Jongen of

	Helemaal niet 	Een beetje 	Veel 	Helemaal
1. De kinderen uit de klas vinden elkaar allemaal aardig en spelen graag met elkaar tijdens de gymles				
2. Ik heb een leuke en gezellige klas				
3. We(alle kinderen uit de klas) vinden het leuk om elkaar te helpen tijdens de gymles				
4. Tijdens verschillende oefeningen in de gymles blijven we met elkaar spelen en blijven we samenwerken (helpen)				
5. De kinderen uit mijn klas geven me een fijn en veilig gevoel				
6. We moedigen elkaar aan (bijv. juichen en zeggen kom op je kan het! Als iemand uit de klas bijna een punt haalt of tijdens een estafette) tijdens verschillende oefeningen in de				

gymles				
7. De andere kinderen in de klas doen aardig en spelen met me tijdens de gymles				
8. Ik wil na school met andere kinderen uit de klas spelen				
9. We helpen elkaar tijdens de verschillende oefeningen in de gymles				

IV. Origineel Sociogram

Vragenlijst sociogram

Met wie speel je graag?(noem 3 namen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Met wie speel je niet graag?(noem 3 namen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Met wie werk je graag? (noem 3 namen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Met wie werk je niet graag?(noem 3 namen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

V. Aangepast sociogram

Vragenlijst sociogram

Met wie uit je klas speel je graag?(noem 3 namen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Met wie uit je klas speel je niet graag?(noem 3 namen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Met wie werk je graag samen tijdens de gymles? (noem 3 namen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Met wie werk je niet graag samen tijdens de gymles?(noem 3 namen)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Bijlage II: Interventieprogramma (inclusief verantwoording)

Interventie, week 1: Groepsopdrachten

Naam student: Murel van Alten	Klas/ groep: 4a
Naam SPD: Anouk van Bragt	Aantal leerlingen: 16
School: Basisschool de Boschakker	

Actiepunten voor het onderzoek: Lijst van criteria die als basis dient voor de interventie. - de taak moet samenwerking vereisen - de groep moet een gemeenschappelijk doel hebben - er moet directe interactie plaats vinden tussen de groepsleden - de taak moet succeservaring opleveren - de taak moet fysieke interactie vragen, duidelijk, belangrijk, uitdagend en doelgericht zijn - de leerlingen in de klas moeten elkaar meer accepteren en met elkaar samenwerken	
Beginsituatie: De leerlingen in de onderzoeksklas hebben al eerder samenwerkingsopdrachten gedaan, maar hebben hier nog niet bewust over nagedacht en mee bezig zijn geweest. Ik wil vanaf de eerste week iedere week wat vormen doen waarbij de leerlingen moeten samenwerken. De oefeningen zullen eenvoudig beginnen en iedere week steeds wat moeilijker worden. De leerlingen kennen de oefeningen die we deze les gaan doen nog niet.	
Doelstelling: Aan het einde van de les hebben de leerlingen als groep twee verschillende samenwerkingsopdrachten uitgevoerd. Tijdens de oefeningen zijn de leerlingen nog niet bewust bezig geweest met het samenwerken.	
Activiteiten: Les 1: - Op volgorde gaan staan - Mierentikkertje	Zaalopstelling:

Op volgorde gaan staan Alle leerlingen staan op twee banken Ze moeten nu op volgorde van lengte gaan staan. Daarbij mogen ze niet van de bank af stappen/vallen! Lukt het de leerlingen om allemaal op volgorde te gaan staan krijgen de leerlingen een punt. Het doel is om met elkaar zoveel mogelijk punten te behalen! Gaaf dit goed kan de oefening worden uitgebreid: - Ga op kleur staan -> alle leerlingen die geel aan hebben naast elkaar, alle leerlingen die rood hebben naast elkaar, alle leerlingen die groen aan hebben naast elkaar etc. -> ik zal dan de kleuren bepalen die naast elkaar moeten staan. - Op de kleur van de ogen naast elkaar - Haarkleur naast elkaar Mierentikkertje Er zijn twee tikkers met een lintje. De tikkers proberen zoveel mogelijk leerlingen te tikken. Ben je getikt ga je op je rug liggen met je armen en benen omhoog (net als een mier). Je kunt bevrijd worden als de andere lopers je bevrijden -> twee lopers tillen je op aan je enkels en polsen en brengen je naar een matje. Pas als je op het matje ligt ben je weer vrij!	Materiaal: 2 banken Materiaal: - Matjes - Lintjes	Regels: - je mag niet van de bank afstappen/vallen - van links naar rechts op volgorde - probeer dit zo snel mogelijk te doen Regels: - twee of drie tikkers - ben je getikt verander je in een mier die op zijn rug ligt met zijn pootjes omhoog - je bent bevrijd als je door twee leerlingen op een matje wordt neergelegd. - als je aan het bevrijden bent mag je niet getikt worden - spel is afgelopen als de tikkers 5 lopers hebben afgetikt -> 5 blokjes om, tikkers kiezen nieuwe tikkers	Ik start de eerste drie weken met verschillende groepsopdrachten tijdens het begin of het einde van de les. De rest van de les zullen de leerlingen in de drie hoeken aan het werk zijn en verschillende oefeningen uitvoeren. Tijdens deze oefeningen zullen de leerlingen verschillende coachrollen tot zich krijgen zoals bijvoorbeeld het opstarten van een spel en het wisselen in de gaten houden, of de score bijhouden. De leerlingen krijgen niet allemaal een rol maar per hoek zal er iemand in het groepje een rol toegewezen krijgen. Bij iedere wissel wordt deze rol aan iemand anders in het groepje gegeven. Dit houdt in dat een paar leerlingen dus bij iedere oefening(3) een rol krijgen. Deze verdeling zal ik aan de hand van het sociogram maken. De leerlingen die vaak negatief worden gekozen krijgen deze rollen toegeëigend. De leerlingen uit groep 4 kunnen deze rollen goed uitvoeren maar het is wel belangrijk dat de rol niet te moeilijk wordt voor de leerling. Soms komt het beter uit om dit als inleiding te doen, en soms komt het beter uit als afsluiting. Aangezien de onderzoeksklas altijd best vroeg in de les komt zal het vaker voorkomen dat de interventie aan het begin van de les zal worden uitgevoerd dan aan het einde maar dit ligt echt aan de tijdsindeling van de les. Ik zal dit dus per les bekijken, maar zal er te allen tijde voor zorgen dat de interventie wordt uitgevoerd. Ik zal de eerste weken nog niet veel vertellen over het samenwerken en hoe ze dit het beste kunnen doen. Ik vind het namelijk belangrijk dat de leerlingen dit eerst zelf ondervinden en zelf de oplossingen moeten vinden. Per week/les zullen de opdrachten steeds wat moeilijker worden en zal er steeds meer samenwerking nodig zijn om de opdracht goed uit te voeren.
--	---	--	---

Naam student: Murel van Alten Datum: Interventie week 1

Klas/ groep: 4a

Verantwoording voor de gekozen lesstof:

De lesstof voor de eerste interventie heb ik gekozen omdat de oefeningen niet te moeilijk zijn en door iedereen uit te voeren zijn. Tijdens de oefening mientikkertje zijn de leerlingen bezig met de beginvormen van samenwerken. Ze komen op deze manier lichamelijk in contact met elkaar doordat ze elkaar moeten optillen om elkaar te bevrijden. De eindvorm van samenwerkend leren moet namelijk vooraf gaan door meer eenvoudige samenwerkingsvormen. Aangezien groepswork wordt beschouwd als een van de moeilijkste vormen van samenwerkend leren (Ebbens, Ettehoven & Rooyen 1996 in Behets, 2005) Ik denk dat het uitdagende en leuke opdrachten zijn om uit te voeren voor de leerlingen. Daarnaast zijn het oefeningen waarbij de leerlingen elkaar allemaal nodig hebben om de opdracht goed uit te voeren. Als er bijvoorbeeld 1 leerling van de bank afstapt, is de opdracht niet goed uitgevoerd en behalen de leerlingen geen punt. Er is dus sprake van positieve wederzijdse afhankelijkheid. Op deze manier wordt er een gevoel van verantwoordelijkheid gecreëerd bij de leerlingen (Behets, 2011). Daarnaast heb ik voor deze oefeningen gekozen, omdat de leerlingen tijdens deze oefeningen groepsgericht bezig zijn een taak te vervullen. Uit de literatuur blijkt namelijk dat taken pas echt de cohesie verbeteren als er samenwerking nodig is en de groepsleden een gemeenschappelijk doel moeten behalen (Remmerswaal, 2006).

Groepsindeling:

Na de oefeningen van de interventie worden de leerlingen verdeeld over drie hoeken voor het verdere verloop van de les. Deze groepjes zullen dan worden gemaakt aan de hand van het sociogram dat is afgenomen tijdens de voormeting. De oefeningen tijdens de interventie zullen klassikaal worden uitgevoerd.

In de drie hoeken zullen de onderdelen die in het jaarprogramma staan aanbod komen. Dit verschilt iedere week en staat al voor het gehele jaar vast. Echter kan er in deze weken nog wel gevarieerd worden van de verschillende thema's per week. Daarnaast zullen de leerlingen tijdens deze oefeningen gedurende de rest van de les verschillende coachrollen/organisatie rollen toeëigend krijgen.

Interventie, week 2: Groepsopdrachten

Naam student: Murel van Alten Naam SPD: Anouk van Bragt School: Basisschool de Boschakker		Klas/ groep: 4a Aantal leerlingen: 16
Actiepunten voor het onderzoek: Lijst van criteria die als basis dient voor de interventie. - de taak moet samenwerking vereisen - de groep moet een gemeenschappelijk doel hebben - de taak moet succeservaring opleveren - er moet directe interactie plaats vinden tussen de groepsleden - de taak moet fysieke interactie vragen, duidelijk, belangrijk, uitdagend en doelgericht zijn - de leerlingen in de klas moeten elkaar meer accepteren en met elkaar samenwerken		
Beginsituatie: De leerlingen hebben vorige week kennis gemaakt met de eerste vormen van samenwerken. De leerlingen hebben hier onbewust al een beetje samengewerkt en ik verwacht daarom dat ik verder kan met de volgende oefeningen. Deze oefeningen zullen uitdagender zijn en wat moeilijker dan de oefeningen van vorige week. De leerlingen zullen tijdens deze oefeningen meer met elkaar moeten samenwerken en met elkaar moeten overleggen.		
Doelstelling: Aan het einde van de les hebben de leerlingen tijdens de complexere samenwerkingsvormen met elkaar overlegd en hebben ze de opdracht tot een goed einde weten te brengen.		
Activiteiten: - Reuzenschildpad - In de knoop uit de knoop		Zaalopstelling:

Naam student: Murel van Alten Datum: Interventie week 2

Klas/ groep: 4a

Verantwoording voor de gekozen lesstof:

De lesstof voor de tweede interventie heb ik gekozen omdat de oefeningen net iets moeilijker zijn dan vorige week en de leerlingen bij deze oefeningen al meer aan het samenwerken zijn. Ik verwacht dat de leerlingen deze oefeningen leuk en uitdagend vinden en dat de oefeningen goed uit te voeren zijn. Daarnaast zijn het oefeningen waarbij de leerlingen elkaar allemaal nodig hebben om de opdracht goed uit te voeren. Ik heb voor deze oefeningen gekozen, omdat de leerlingen tijdens deze oefeningen groepsgericht bezig zijn een taak te vervullen. Daarnaast kennen beide oefeningen een belangrijke en uitdagende taak en om deze taak uit te voeren is zeker samenwerking nodig. Taken verbeteren namelijk pas echt de cohesie als er samenwerking nodig is en de groepsleden een gemeenschappelijk doel moeten behalen (Remmerswaal, 2006).

Bij de oefening reuzenschildpad moeten de leerlingen met hun groepje goed samenwerken om als een reuzenschildpad door de zaal te bewegen. Als de leerlingen namelijk niet goed samenwerken is het lastig om een bepaalde kant op te gaan zonder dat de mat van de rug valt. Als de leerlingen het lukt om de mat zo min mogelijk te laten vallen is het doel van de oefening behaald en hebben de leerlingen succes behaald. Als een groep succes behaald zorgt dit voor binding tussen de groepsleden (Alblas, Heinstra & Sande, 1995). Tot slot krijgen de leerlingen bij de oefening in de knoop uit de knoop een bepaalde rol en zijn ze tijdens deze oefening veel aan het samenwerken. Door deze rolverdeling zal de samenwerking verbeteren omdat rolverdeling behoort tot een van de sleutelbegrippen die bijdragen aan het succes van samenwerken (Dyson, 2001 in Behets, 2011).

Groepsindeling:

Bij de oefening matten tillen zullen er aan de hand van het sociogram groepjes worden gemaakt. De leerlingen die negatief voor elkaar hebben gekozen zullen tijdens deze oefening bij elkaar worden gezet omdat ze tijdens deze oefening al een beetje met elkaar moeten samenwerken. De oefening in de knoop uit de knoop zal klassikaal worden uitgevoerd -> 15 leerlingen. Gedurende de les worden de leerlingen aan de hand van dezelfde groepjes als vorige week (samengesteld d.m.v. het sociogram) verdeeld over de drie hoeken. Binnen deze drie hoeken moeten de leerlingen verschillende rollen uitvoeren zoals een coachrol of organisatorrol.

Interventie, week 3: Groepsopdrachten

Naam student: Murel van Alten		Klas/ groep: 4a
Naam SPD: Anouk van Bragt		Aantal leerlingen: 16
School: Basisschool de Boschakker		
Actiepunten voor het onderzoek: Lijst van criteria die als basis dient voor de interventie. - de taak moet samenwerking vereisen - de groep moet een gemeenschappelijk doel hebben - de taak moet succeservaring opleveren - de leerlingen in de klas moeten elkaar meer accepteren en met elkaar samenwerken - er moet directe interactie plaats vinden tussen de groepsleden - de taak moet fysieke interactie vragen, duidelijk, belangrijk, uitdagend en doelgericht zijn		
Beginsituatie: De leerlingen hebben nu twee weken verschillende vormen van samenwerkingspellen uitgevoerd. De oefeningen van deze week zullen weer een stukje moeilijker zijn. Deze oefeningen zullen uitdagender zijn en de leerlingen zullen tijdens deze oefeningen nog meer met elkaar moeten samenwerken.		
Doelstelling: Aan het einde van de les hebben de leerlingen tijdens de complexere samenwerkingsvormen op een positieve manier met elkaar overlegd en hebben ze de opdracht tot een goed einde weten te brengen.		
Activiteiten: - Matten tillen -> vliegend tapijt - Bruggen bouwen		Zaalopstelling:

Matten tillen -> vliegend tapijt De leerlingen worden verdeeld over 2 groepjes van 8 leerlingen. De leerlingen bewegen door een afgezet gebied en volgen een parcours van pylonnen, één leerling gaat op de mat zitten en alle andere leerlingen van het groepje tillen de mat op (vliegend tapijt), bij iedere pylon in de zaal wordt de mat neergelegd en gewisseld van leerling op de mat. Zo wordt er bij elke pylon die door de zaal staan gewisseld van leerlingen op de mat. Het groepje dat het beste heeft samengewerkt tijdens deze opdracht en de mat zo min mogelijk hebben laten vallen hebben de opdracht goed uitgevoerd. Brug bouwen De leerlingen staan allemaal op de eerste mat en moeten zonder de grond te raken naar de overkant zien te komen met behulp van twee matjes	Materiaal: - matjes Materiaal: - Matjes - Voorwerpen (ballen, pylonnen, pittenzakjes etc) Variatie: - Bij elke gele lijn een voorwerp neerzetten die ze mee moeten nemen naar de overkant, - Als één van deze voorwerpen valt dan moet je groepje één gele lijn terug en weer opnieuw beginnen - Een leider aanwijzen, alleen deze leerling mag praten Helemaal niet praten, communiceren d.m.v. handgebaren	Regels: - Op het startsignaal van de docent starten - Valt de mat op de grond + leerling moet je terug naar de pylon waar je vandaan kwam - Let op de veiligheid! De mat zachtjes neerleggen op de grond - Ik vertel de leerlingen dat er min. drie leerlingen van de groep op de mat gewisseld moeten hebben. Zo kunnen de leerlingen die zichzelf wat te zwaar vinden kiezen om wel of niet op de mat te gaan zitten, hierdoor blijven ze wel gemotiveerd en betrokken bij het spel - Voordat het spel word gestart geef ik de leerlingen een minuut om samen een volgorde te verzinnen. Regels: - Je begint met je groepje met twee matjes achter de lijn - Op het signaal van de docent begin je - Pas als beide matjes aan de overkant liggen is het spel afgelopen - Het groepje dat het beste heeft samengewerkt tijdens de oefening en alle taken goed heeft weten uit te voeren heeft de opdracht goed uitgevoerd! - Zet iemand van je groepje een voet op de grond, dan moet je een lijn terug	Ik start de eerste drie weken met verschillende groepsopdrachten tijdens het begin of het einde van de les. De rest van de les zullen de leerlingen in de drie hoeken aan het werk zijn en verschillende oefeningen uitvoeren. Tijdens deze oefeningen zullen de leerlingen verschillende coachrollen tot zich krijgen zoals bijvoorbeeld het opstarten van een spel en het wisselen in de gaten houden, of de score bijhouden. De leerlingen uit groep 4 kunnen deze rollen goed uit voeren maar het is wel belangrijk dat de rol niet te moeilijk wordt voor de leerlingen. Soms komt het beter uit om dit als inleiding te doen, en soms komt het beter uit als afsluiting. Aangezien de onderzoeksklas altijd best vroeg in de les komt zal het vaker voorkomen dat de interventie aan het begin van de les zal worden uitgevoerd dan aan het einde maar dit ligt echt aan de tijdsindeling van de les. Ik zal dit dus per les bekijken, maar zal er te allen tijde voor zorgen dat de interventie wordt uitgevoerd. Deze les zal er nog meer met elkaar moeten worden samengewerkt om de oefening goed uit te kunnen voeren. De leerlingen moeten tijdens deze opdrachten veel met elkaar overleggen en ik zal hier dan ook goed het overzicht over houden. Als er tijdens de oefening ongewenst gedrag wordt vertoond of als leerlingen negatief commentaar op elkaar hebben zal de oefening direct stil worden gelegd en zal ik dit meteen met de leerlingen bespreken.
--	---	--	---

Naam student: Murel van Alten Datum: Interventie week 3

Klas/ groep: 4a

Verantwoording voor de gekozen lesstof:

De lesstof voor de derde interventie heb ik gekozen omdat de oefeningen van deze week veel samenwerking vragen. Het draait bij coöperatief leren vooral om de samenwerking en interactie tussen de leerlingen (Kerpel, z.j.). De oefeningen hebben allemaal een duidelijk doel en de leerlingen hebben gedurende de oefeningen allemaal een belangrijke en uitdagende taak. Taken verbeteren namelijk pas echt de cohesie als er samenwerking nodig is en de groepsleden een gemeenschappelijk doel moeten behalen (Remmerswaal, 2006). Bij de oefening brug bouwen is het communiceren tussen de groepsleden erg belangrijk. Er zal dan ook een leider worden aangewezen en alleen deze leerling mag praten. De leider zal worden gekozen door de leerlingen zelf, de leerlingen beslissen wie de coach wordt op basis van de kennis die ze hebben van elkaar. De leerlingen krijgen dus verschillende rollen toegewezen wat erg belangrijk is voor de samenwerking binnen een groep. Door deze manier van positieve wederzijdse afhankelijkheid zal de samenwerking tussen de groepsleden verbeteren (Behets, 2011). Bij de oefening vliegend tapijt werken de leerlingen in een groepje aan een taak. De leerlingen moeten een bepaald parcours afleggen waarbij ze een leerling op een matje van pylon naar pylon moeten dragen. Lukt dit en valt de mat niet op de grond beleeft het groepje succes. Als een groep succes behaald zorgt dit voor binding tussen de groepsleden (Alblas, Heinstra & Sande, 1995).

Groepsindeling:

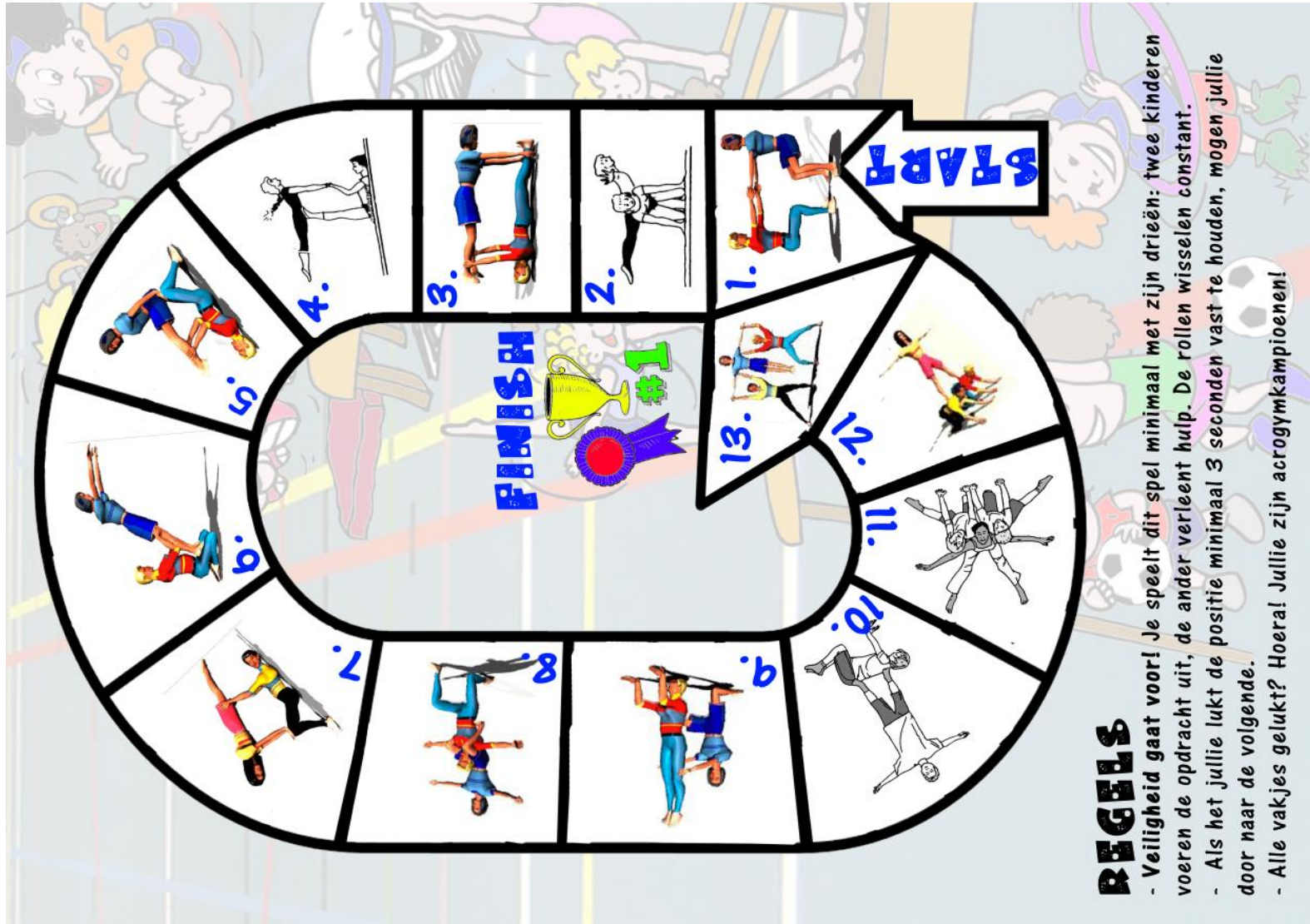
Bij de oefening matten tillen zal er aan de hand van het sociogram groepjes worden gemaakt. De leerlingen die negatief voor elkaar hebben gekozen zullen tijdens deze oefening bij elkaar worden gezet omdat ze tijdens deze oefening al een beetje met elkaar moeten samenwerken. Gedurende de les worden de leerlingen aan de hand van dezelfde groepjes als vorige week (samengesteld d.m.v. het sociogram) verdeeld over de drie hoeken. Binnen deze drie hoeken moeten de leerlingen verschillende rollen uitvoeren zoals een coachrol of organisatorrol. De oefening brug bouwen zal in twee verschillende groepen worden uitgevoerd.

Interventie, week 4: samenwerkingsvormen in kleinere groepjes

Naam student: Murel van Alten Naam SPD: Anouk van Bragt School: Basisschool de Boschakker		Klas/ groep: 4a Aantal leerlingen: 16
Actiepunten voor het onderzoek: Lijst van criteria die als basis dient voor de interventie. - de taak moet samenwerking vereisen - de groep moet een gemeenschappelijk doel hebben - de taak moet succeservaring opleveren - de leerlingen in de klas moeten elkaar meer accepteren en met elkaar samenwerken - er moet directe interactie plaats vinden tussen de groepsleden - de taak moet fysieke interactie vragen, duidelijk, belangrijk, uitdagend en doelgericht zijn		
Beginsituatie: De leerlingen hebben nu drie weken verschillende vormen van samenwerkings spellen klassikaal maar soms ook in groepjes uitgevoerd. Deze week zullen de oefeningen niet meer aan het begin of einde van de les plaatsvinden maar zullen de leerlingen in de drie verschillende hoeken verschillende samenwerkingsvormen uitvoeren. De oefeningen van deze week zullen weer een stukje moeilijker zijn.		
Doelstelling: Aan het einde van de les hebben de leerlingen per groepje de oefeningen in iedere hoek goed weten uit te voeren en hebben de leerlingen tijdens de verschillende opdrachten goed samengewerkt.		
Activiteiten: - Hoepel in de kring - Acrogym - Stok verhuizen		Zaalopstelling:

Hoek 1: hoepel in de kring De leerlingen maken een kring en gaan zitten op de grond. Terwijl ze een kring maken houden ze de hele tijd elkaars hand vast. In de kring wordt een hoepel gebracht en de hoepel moet nu de hele kring rond gaan. Je mag niet elkaars hand los laten. Als dit goed gaat komt er nog een hoepel in de kring, probeer nu de andere hoepel 'in te halen'. Hoek 2: acrovormen De leerlingen hebben nog geen vormen van acrogym gehad. Starten bij de basis. - Polsgreep - Zie mediakaart	Materiaal: - Hoepels Materiaal: - Kleine matjes	Regels: - Je mag elkaars handen niet loslaten - De hoepel mag de grond niet raken - Probeer de andere hoepel in te halen Regels: - Binnen je groepje maak je een tweetal en kies je een plekje uit(verschillende matjes) - De oefeningen op de mediakaarten voer je uit - Houd je met je groepje de oefening 3 sec vol dan ga je door naar de volgende oefening - Schoenen uit! - Ga netjes met elkaar om, laat nooit iemand zomaar los. -> Veiligheid!! - Altijd polsen vasthouden, nooit elkaars handen. - Zie de regels op de mediakaart	Deze week zullen de samenwerkingsvormen gedurende de hele les plaatsvinden. In iedere hoek zullen de leerlingen verschillende samenwerkingsvormen moeten uitvoeren. Per hoek zullen er 5 a 6 leerlingen met elkaar samenwerken. Deze groepjes zijn van te voren samengesteld d.m.v. het sociogram dat tijdens de voormeting is afgenomen. Deze oefeningen zullen weer een stapje moeilijker zijn deze week. De leerlingen werken deze week in nog kleinere groepjes samen wat het samenwerken nog moeilijker maakt aangezien de leerlingen die negatief voor elkaar hebben gekozen nu met elkaar moeten samenwerken. De leerlingen moeten gedurende deze oefeningen elkaar dus accepteren en elkaar helpen. De drie verschillende hoeken zullen aan het begin van de les klassikaal worden voorgedaan. De leerlingen zullen daarna verdeeld worden over de drie vakken en ik zal zelf bij acrogym staan zodat ik kan ingrijpen als leerlingen bepaalde oefeningen niet willen uitvoeren of als leerlingen negatief met elkaar communiceren. Daarnaast zal ik natuurlijk letten op de veiligheid en kijken of de leerlingen de oefeningen met de juiste techniek uitvoeren.
--	---	--	---

Mediakaart acrogym

Hoek 3: Stok verhuizen Alle leerlingen hebben een stok. De leerlingen maken een kleine kring-> niet te ver uit elkaar gaan staan. Iedereen heeft zijn rechtervinger op de stok. Op een signaal (wat na een aantal keer kan worden gegeven door een leerling) schuiven de leerlingen een plaats door naar rechts. Variaties: - afstand vergroten - andere kant op doorschuiven - twee stokken tegelijk doorschuiven Variatie: reageren op een signaal waarbij je van te voren niet weet of er naar links of rechts wordt geschoven	Materiaal: - stokken	Regels: - houd 1 vinger op de stok - op het signaal schuif je 1 plekje door
---	--	--

Naam student: Murel van Alten		Datum: Interventie week 4	Klas/ groep: 4a
Verantwoording voor de gekozen lesstof: Deze week wordt er gewerkt in de groepen aan de hand van het sociogram uit de voormeting, zodat de leerlingen die voornamelijk negatief voor elkaar kiezen samen in één groep zitten. De oefeningen van de week hiervoor waren relatief eenvoudig. De oefeningen van deze week zullen een stuk moeilijker zijn voor de leerlingen. Bij de oefening hoepel verhuizen zullen de leerlingen nauw met elkaar samen moeten werken en samen moeten overleggen hoe de hoepel het beste door kan worden gegeven. Daarnaast werken de leerlingen tijdens deze oefening in een klein groepje. De omvang van de groep is een belangrijke factor die bijdraagt aan de cohesie. Groepsleden voelen zich sneller verbonden met leden uit een kleine groep dan met leden uit een grote groep (Alblas, Heinstra & Sande, 1995). De oefening stok verhuizen vergt veel directe interactie tussen de leerlingen in een groepje. Tijdens deze oefening moeten de leerlingen veel met elkaar overleggen om de oefening tot succes te laten leiden. Als een leerling in een groepje namelijk niet oplet of te laat bij de volgende stok is zullen de andere leerlingen hier direct iets van zeggen omdat anders het doel van de taak niet wordt behaald en de leerlingen geen succes beleven. De oefening bevat dus een gemeenschappelijk doel en er kan een resultaat worden bereikt. Vanuit de literatuur is het duidelijk dat wanneer een groep succes beleefd en een bepaald resultaat bereikt de sociale cohesie tussen groepsleden verbeterd (Remmerswaal, 2006). Bij het onderdeel acrogym hebben de leerlingen veel lichamelijk contact met elkaar. Hierbij is het belangrijk dat de leerlingen elkaar gaan vertrouwen en accepteren. Deze oefeningen zijn geschikt voor de leerlingen omdat ze wederom met iets bezig zijn als groep. Er wordt groepsgericht gewerkt en daardoor wordt de groepscohesie bevorderd (Steensma e.a., 1993).		Groepsindeling: Tijdens deze les worden de leerlingen verdeeld over de drie hoeken. De groepjes zijn van tevoren gemaakt aan de hand van het sociogram. De groepjes zijn zo verdeeld dat er zowel jongens als meisjes bij elkaar zitten en leerlingen die negatief voor elkaar hebben gekozen zullen juist bij elkaar worden gezet om de samenwerking te verbeteren. De leerlingen hebben per hoek ong. 10 min op de oefening uit te voeren voor dat er wordt doorgewisseld.	

Interventie, week 5: Samenwerken in kleinere groepjes

Naam student: Murel van Alten	Klas/ groep: 4a
Naam SPD: Anouk van Bragt	Aantal leerlingen: 16
School: Basisschool de Boschakker	

Actiepunten voor het onderzoek:

Lijst van criteria die als basis dient voor de interventie.

- de taak moet samenwerking vereisen
- de groep moet een gemeenschappelijk doel hebben
- de taak moet succeservaring opleveren
- de leerlingen in de klas moeten elkaar meer accepteren en met elkaar samenwerken
- er moet directe interactie plaats vinden tussen de groepsleden
- de taak moet fysieke interactie vragen, duidelijk, belangrijk, uitdagend en doelgericht zijn

Beginsituatie:

De leerlingen hebben nu vier weken verschillende vormen van samenwerkingspellen uitgevoerd. De oefeningen van deze week zullen weer een stukje moeilijker zijn. Deze oefeningen zullen uitdagender zijn en de leerlingen zullen tijdens deze oefeningen nog meer met elkaar moeten samenwerken.

Doelstelling:

Aan het einde van de les hebben de leerlingen in de drie verschillende hoeken de samenwerkingsvormen op de juiste manier uitgevoerd en hebben de leerlingen tijdens de oefeningen positief met elkaar gecommuniceerd.

Activiteiten:

- Lopen over stokken
- Bal hooghouden
- Mat duwen

Zaalopstelling:

Hoek 3: Matten duwen Binnen je groepje maak je twee groepen -> van 3 Een dikke mat wordt in het midden van een gebied neergezet en vastgehouden door drie leerlingen. De andere drie leerlingen staan achter een lijn. Deze leerlingen houden elkaars handen vast en rennen tegelijk naar de mat toe. De leerlingen rennen tegen de mat aan en laten zich op de mat vallen. De andere drie leerlingen die de mat vast houden moeten de mat dus op het juiste moment loslaten! De leerlingen tillen de mat met zijn allen op en nu gaat het andere drietal rennen.	Materiaal: - 1 dikke mat	Regels: - Start pas als alle leerlingen klaar staan - Ren tegelijk naar de dikke mat - De leerlingen die de mat vasthouden moeten de mat op tijd los laten - Ben je op de mat gevallen til je met zijn allen te dikke mat op en wissel je van functie.
--	---	--

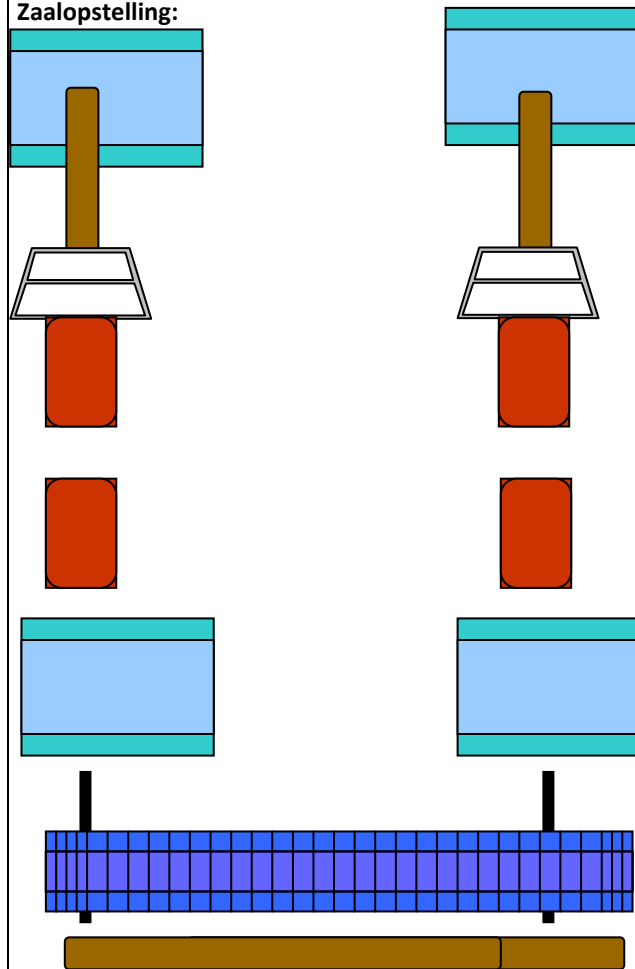
Naam student: Murel van Alten Datum: Interventie week 5	Klas/groep: 4a
Verantwoording voor de gekozen lesstof: Deze week zal er weer worden gewerkt in de groepen aan de hand van het sociogram uit de voormeting, zodat de leerlingen die voornamelijk negatief voor elkaar kiezen samen in één groep zitten. De oefeningen van vorige week waren best moeilijk en vereisten veel samenwerking tussen de groepsleden. De oefeningen van deze week zullen weer veel samenwerking eisen tussen de groepsleden. Taken verbeteren namelijk pas echt de cohesie als er samenwerking nodig is en de groepsleden een gemeenschappelijk doel moeten behalen (Remmerswaal, 2006). Bij het onderdeel lopen over de stokken is het erg belangrijk dat de leerlingen elkaar vertrouwen en accepteren. De leerlingen moeten bij dit onderdeel heel veel met elkaar overleggen hoe ze het beste de stok kunnen tillen, wanneer ze de stok vast gaan houden, wanneer ze de stok op gaan tillen etc. De leerling die over de stokken gaat lopen moet de stokken dragers durven te vertrouwen. Binnen deze oefening is elkaar accepteren en vertrouwen dus erg belangrijk. Uit de literatuur blijkt dan ook dat bij coöperatief leren er naast acceptatie ook vertrouwen kan ontstaan in en door de groep en dit is bij veel activiteiten een voorwaarde voor succes (Einden & Pecht, 2004). De oefening bal hoog houden bevat een gemeenschappelijke taak, namelijk de bal hoog blijven houden met elkaar. Uit de literatuur blijkt dat taakgebonden factoren invloed hebben op de sociale cohesie. Dit kunnen taken zijn die veel fysieke interactie vragen, duidelijk, belangrijk, uitdagend en doelgericht zijn (Remmerswaal, 2006). Bij de oefening matten duwen zullen de leerlingen wederom veel met elkaar moeten samenwerken en overleggen. De leerlingen moeten namelijk met elkaar overleggen wanneer ze gaan precies gaan rennen en de leerlingen die de mat vast moeten houden moeten met elkaar overleggen op wel moment ze de mat loslaten. Tijdens deze oefening kunnen de leerlingen dus direct feedback aan elkaar geven en ontvangen wat erg belangrijk is voor een goede samenwerking. Door directe interactie tussen groepsleden wordt het succes op een goede samenwerking namelijk groter (Behets, 2011).	Groepsindeling: Tijdens deze les worden de leerlingen verdeeld over de drie hoeken. De groepjes zijn van tevoren gemaakt aan de hand van het sociogram. De groepjes zijn zo verdeeld dat er zowel jongens als meisjes bij elkaar zitten en leerlingen die negatief voor elkaar hebben gekozen zullen juist bij elkaar worden gezet om de samenwerking te verbeteren. De leerlingen hebben per hoek ong. 10 min op de oefening uit te voeren voor dat er wordt doorgewisseld van onderdeel.

Interventie, week 6: Groepsopdrachten

Naam student: Murel van Alten	Klas/ groep: 4a
Naam SPD: Anouk van Bragt	Aantal leerlingen: 16
School: Basisschool de Boschakker	
Actiepunten voor het onderzoek: Lijst van criteria die als basis dient voor de interventie. - de taak moet samenwerking vereisen - de groep moet een gemeenschappelijk doel hebben - de taak moet succeservaring opleveren - de leerlingen in de klas moeten elkaar meer accepteren en met elkaar samenwerken - er moet directe interactie plaats vinden tussen de groepsleden - de taak moet fysieke interactie vragen, duidelijk, belangrijk, uitdagend en doelgericht zijn	
Beginsituatie: De leerlingen hebben 5 weken lang verschillende vormen van samenwerkingspellen uitgevoerd. De ene week klassikaal en de andere week in kleinere groepjes. Dit is de laatste week van de interventie, deze week zullen de leerlingen twee verschillende samenwerkingspellen uitvoeren. We beginnen met een klassikaal uitdagend spel. Dit om het samenwerken binnen de klas nog meer te bevorderen. Daarna wordt de groep in twee grote groepen verdeeld en wordt er nog een samenwerkingsspel uitgevoerd. Dit spel hebben de leerlingen al eerder in de interventie uitgevoerd maar nu wordt het net wat moeilijker aangezien we nu verder in het proces zitten.	
Doelstelling: Aan het einde van de les hebben de leerlingen de laatste twee samenwerkingsvormen tot een goed eind weten te brengen en is er tijdens de oefeningen positief gecommuniceerd.	

Activiteiten:

- Samenwerkingsspel waarbij alle leerlingen op een afgebakend gebied moeten gaan staan.
- Maak de weg -> met hindernissen -> ->->->->

Zaalopstelling:

Samenwerkingsspel: met zijn allen naar een afgebakend gebied. Alle leerlingen starten achter dezelfde lijn. De leerlingen moeten proberen om op mijn signaal zo snel mogelijk naar het aangegeven gebied te gaan. Dit gebied wordt steeds kleiner. Nu is het belangrijk of de leerlingen door hebben dat ze elkaar hierbij moeten helpen. Of dat de leerlingen juist voor zichzelf kiezen en meteen ergens gaan staan. De verschillende gebieden: - Dikke mat - 4 kleine matjes - Twee kleine matjes - Drie Kastkoppen - 4 hoepels - Twee hoepels - Groot vierkant aangegeven met plakstrips - Kleiner vierkant aangegeven met plakstrips.	Materiaal: - Zie linker kolom	Regels: - Pas starten op mijn signaal. - Ga naar het gebied/toestel dat ik roep - Iedereen moet op het gebied staan. - Extra regel invoeren: je mag niet met elkaar praten.	Dit is de laatste week van de interventie. Aan het begin van de les zullen we beginnen met een klassikale samenwerkingsvorm. Daarna zullen we de klas verdelen in twee groepen en zal het volgende samenwerkingsspel worden uitgevoerd. Daarna zullen we afsluiten met een leuk eindspel. Tijdens de oefeningen zal ik de leerlingen complimenteren als ik zie dat de leerlingen de opdrachten goed uitvoeren en als er veel wordt samengewerkt. Is dit juist niet het geval zal ik het spel even stilleggen en met de leerlingen overleggen hoe het misschien beter kan en de leerlingen een beetje tips geven.
---	--	---	--

Maak de weg Maak de weg. Probeer aan de overkant te komen via het hindernissen parcours zonder de grond te raken. Alle materialen moeten aan de overkant komen. Als de grond toch geraakt wordt, moeten alle leerlingen én al het materialen weer terug naar de beginstreep. Variant: - Extra materiaal meenemen dat niet op de grond mag komen. - Eén leerling is de leider, hier moet iedereen naar luisteren. - Maar één leerling mag praten. Niemand mag praten.	Materiaal: - Zie zaalopstelling - Extra materiaal: hoepels, ballen, trapezestok, pittenzakjes etc.	Regels: - Je start achter de gele lijn - Probeer zo snel mogelijk achter de andere gele lijn te komen - Niemand van de groep mag de grond aanraken - Als de grond wordt aangeraakt: terug naar het begin (met alle materialen) Variant: - Per groep neem je extra materiaal mee dat niet op de grond mogen komen - Eén leerling is de leider, hier moet de rest van de groep naar luisteren - Maar één leerling mag praten. Als er iemand anders praat moet je terug naar het begin (met alle materialen) - Niemand mag praten	Ik leg de oefeningen duidelijk uit en geef wellicht een klein voorbeeld. Ik ga de oplossingen niet voorkauwen en te duidelijk uitleggen, want ik wil dat de leerlingen als groep gaan samenwerken en zonder de grond te raken de overkant halen.
---	--	--	---

Naam student: Murel van Alten Datum: Interventie week 6	Klas/ groep: 4a
Verantwoording voor de gekozen lesstof: Dit is de laatste week van de interventie. Ik hoop dan ook dat de leerlingen tijdens de interventie iets geleerd hebben, elkaar hebben leren accepteren en dat de groepscohesie verbeterd is. Ik ben benieuwd of dit terug te zien is in de nameting. De oefeningen van deze week heb ik gekozen omdat deze vormen weer een stapje moeilijker zijn dan de oefeningen van vorige week. De leerlingen zijn deze interventie gestart met eenvoudige coöperatieve werkvormen en dit is steeds verder opgebouwd. Deze week wil ik kijken of de leerlingen in de twee laatste coöperatieve werkvormen kunnen laten zien wat ze geleerd hebben gedurende de interventie. Bij beide oefeningen is het communiceren tussen de groepsleden erg belangrijk. Bij coöperatief leren draait het namelijk om de samenwerking en interactie tussen de leerlingen. Het gaat er dus niet alleen om dat leerlingen leren van de interactie tussen de leerkracht maar ook leren van de interactie tussen de leerlingen zelf (Kerpel, z.j.). Door deze manier van positieve wederzijdse afhankelijkheid gedurende de oefeningen zal de samenwerking tussen de groepsleden verbeteren wat uiteindelijk de cohesie zal verbeteren (Behets, 2011). Tijdens deze les worden er verschillende rollen zoals leider en helper verdeeld over de groepsleden. Voor deze oefening moeten de leerlingen goed samenwerken om het gemeenschappelijke doel van de groep, aan de overkant komen zonder te praten, te behalen. Uit de literatuur blijkt dan ook dat taken pas echt de cohesie verbeteren als er samenwerking nodig is en de groepsleden een gemeenschappelijk doel moeten behalen (Remmerswaal, 2006). Daarnaast zijn de sociale vaardigheden tijdens deze oefening erg belangrijk, de leerlingen moeten bij deze oefening namelijk goed naar elkaar luisteren, elkaar feedback geven over hoe het materiaal het beste naar de overkant kan komen en zijn de leerlingen elkaar aan het aanmoedigen gedurende de oefening. Uit wetenschappelijk onderzoek is ook gebleken dat samenwerkend leren(coöperatieve werkvormen) een positiever zelfbeeld ontwikkeld en de ontwikkeling van psychomotorische, communicatieve en sociale vaardigheden bevordert (Barret, 2005 in Behets, 2011). Tot slot zijn de oefeningen van deze week geschikt om de cohesie te verbeteren omdat binnen deze oefeningen de leerlingen wederom met iets bezig zijn als groep. Er wordt groepsgericht gewerkt en daardoor wordt de groepscohesie bevordert (Steensma e.a., 1993).	Groepsindeling: Tijdens de laatste les zal de interventie gedurende de hele les plaatsvinden maar zullen de oefeningen grotendeels klassikaal worden uitgevoerd. Bij de oefening maak de weg zal de klas worden verdeeld over twee gelijke groepen, deze groepen zullen weer worden gemaakt aan de hand van het sociogram. Binnen deze twee groepen zullen zowel de leerlingen die positief voor elkaar hebben gekozen als de leerlingen die negatief voor elkaar hebben gekozen verdeeld worden over de twee groepen. In beide groepen zitten dus kinderen die negatief voor elkaar hebben gekozen en leerlingen die positief voor elkaar hebben gekozen.

Bijlage III: Onderzoeksdata

I. Resultaten

Sociogram onderzoeksgroep

	Leerling 8	Leerling 2	Leerling 9	Leerling 1	Leerling 14	Leerling 7	Leerling 3	Leerling 16	Leerling 11	Leerling 10	Leerling 12	Leerling 13	Leerling 4	Leerling 5	Leerling 15	Leerling 6
Leerling 8			1	0	1		1							0	0	
Leerling 2				0	1		1			0	0		1			
Leerling 9	1	0		1	0					1		0				
Leerling 1	0		1		1		0						1			0
Leerling 14		1	1	0		1		0							0	
Leerling 7		0	0	0			1			1			1			
Leerling 3	1			0		1						0	1	0		
Leerling 16							0		1			1	0		1	0
Leerling 11	0		0	0			1			1						1
Leerling 10		0		0					1		1				0	1
Leerling 12	0	0	0			1				1						1
Leerling 13	0		0	0				1	1						1	
Leerling 4	0	0		0			1		1						1	
Leerling 5		1	0			0			1				1		0	
Leerling 15	0		0	0			1	1				1				
Leerling 6	0		0	0			1		1				1			
positief in	2	2	3	1	3	3	7	2	6	4	1	2	6	0	3	3
negatief in	7	5	6	11	1	1	2	1	0	1	3	1	1	2	4	2
positief	3	2	3	1	3	1	7	2	7	3	2	2	5	0	2	6
negatief	7	3	6	12	2	3	4	0	0	0	0	0	3	2	4	2
Positief																
Negatief																
Positief in de gymles			1													
Negatief in de gymles			0													

Figuur 1. Voormeting sociogram onderzoeksgroep

	Leerling 8	Leerling 2	Leerling 9	Leerling 1	Leerling 14	Leerling 7	Leerling 3	Leerling 16	Leerling 11	Leerling 10	Leerling 12	Leerling 13	Leerling 4	Leerling 5	Leerling 15	Leerling 6
Leerling 8			1	1	0		1			0			0			
Leerling 2	1		0	0		0	1						1			
Leerling 9	1	1		0	1					0		0			0	
Leerling 1		0	1				0		1			1			0	
Leerling 14	1	1	0	1		1					0				0	
Leerling 7		0	0					0	1		1				1	
Leerling 3				0	0						0		1	1	1	1
Leerling 16							1					1	1			
Leerling 11		0	0	0			1			1						1
Leerling 10		0		0					1		1				0	
Leerling 12	0	0	0			1				1						1
Leerling 13	1	0	0		0			1	1						1	
Leerling 4	0	1		0			1	0							1	
Leerling 5	0		1	0					0	1						1
Leerling 15		0		0	0		1	1					1			
Leerling 6	0		0	0					1	1	1					
positief in	4	3	3	2	1	2	6	2	5	4	3	3	4	0	4	4
negatief in	4	7	7	9	4	1	1	2	1	2	2	1	1	0	4	0
positief	4	4	2	1	3	1	7	2	5	4	2	0	7	0	3	5
negatief	3	4	4	11	4	2	1	3	1	4	2	2	1	2	5	1
Positief																
Negatief																
Positief in de gymles			1													
Negatief in de gymles			0													

Figuur 2. Nameting sociogram onderzoeksgroep

Sociogram controlegroep

	Leerling 16	Leerling 15	Leerling 14	Leerling 13	Leerling 12	Leerling 11	Leerling 10	Leerling 9	Leerling 8	Leerling 7	Leerling 6	Leerling 5	Leerling 4	Leerling 3	Leerling 2	Leerling 1
Leerling 16				0					0	1		0	1			1
Leerling 15	1		1	0	0								1			0
Leerling 14		1			0	0			1				1		0	
Leerling 13	1	0			0				0	1						1
Leerling 12	1							0		1	0			0		1
Leerling 11	0			1					1	0				1		0
Leerling 10					0	0		1				1			0	1
Leerling 9				0					1	0			1	1		0
Leerling 8		0		0	0		1							1	1	
Leerling 7	0				1				0				1		0	1
Leerling 6		0						1	1			0		1		0
Leerling 5	0	1		0	0				1							1
Leerling 4		1	1							0		0		1		0
Leerling 3		0			0	1		1					1			0
Leerling 2	0		1		0								1	1		0
Leerling 1	0				0							0	1	1	1	
pos. Gym	2	3	3	1	0	2	1	3	4	3	0	1	7	7	2	5
neg. Gym	4	5	0	4	10	2	0	1	2	2	1	3	0	1	3	7
positief	2	4	3	3	2	3	0	1	5	4	4	1	4	6	2	4
negatief	6	5	1	3	5	2	3	2	2	3	1	4	1	2	0	9
Positief																
Negatief																
Positief in de gymles			1													
Negatief in de gymles			0													

Figuur 3. Voormeting sociogram controlegroep

	Leerling 16	Leerling 15	Leerling 14	Leerling 13	Leerling 12	Leerling 11	Leerling 10	Leerling 9	Leerling 8	Leerling 7	Leerling 6	Leerling 5	Leerling 4	Leerling 3	Leerling 2	Leerling 1
Leerling 16				0					0	1		0	1			1
Leerling 15	1		1		0								1		0	0
Leerling 14		1			1		0	0			0		1			
Leerling 13	1	0							0			1			0	1
Leerling 12		0	1						0	1			1		0	
Leerling 11	0						0		1		1			1		0
Leerling 10					0	0			1		1	1		1	0	
Leerling 9			1		0	0						0	1	1		
Leerling 8		0			0		1	1			1					0
Leerling 7					1		0		0			1			0	1
Leerling 6	0	0				1			1					1		0
Leerling 5	0	1		0	0				1							1
Leerling 4	1	1	1	0	0											0
Leerling 3		0			0	1		1				0	1			
Leerling 2	0					1				0	1			1		0
Leerling 1	1			1	1						0			0	0	
pos. Gym	4	3	4	1	3	3	1	2	3	3	4	3	6	5	0	4
neg. Gym	4	5	0	3	7	2	3	1	4	1	2	3	0	1	6	6
positief	2	4	4	3	2	4	0	1	5	3	4	2	3	7	1	4
negatief	7	4	1	4	4	1	3	1	3	3	0	2	1	2	2	10
Positief																
Negatief																
Positief in de gymles			1													
Negatief in de gymles			0													

Figuur 4. Nameting sociogram controlegroep

Resultaten sociogram voormeting onderzoeksgroep

- **Domein sociaal**

Met wie uit je klas speel je graag?

Met wie uit je klas speel je niet graag?

- Persoon tot persoon

Wie kiezen positief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 9

Leerling 2 en Leerling 14

Leerling 8 en Leerling 9

Leerling 15 en Leerling 13

Leerling 15 en Leerling 16

Leerling 4 en Leerling 3

Leerling 4 en Leerling 6

Leerling 13 en Leerling 16

Leerling 12 en Leerling 10

Leerling 10 en Leerling 11

Leerling 11 en Leerling 3

Leerling 11 en Leerling 6

Leerling 3 en Leerling 6

Wie kiezen negatief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 4

Leerling 1 en Leerling 6

Leerling 2 en Leerling 9

Leerling 9 en Leerling 7

Leerling 5 en Leerling 3

Leerling 12 en Leerling 3

De negatief-positief gevallen

Het eerste groepslid heeft de tweede negatief gekozen en het tweede groepslid de eerste positief

Leerling 2 en Leerling 1

Leerling 9 en Leerling 14

Leerling 14 en Leerling 1

Leerling 14 en Leerling 8

- Groep

Wie zijn populair in de groep? (Aantal punten positief > 3)

Leerling 3 (7 punten)

Leerling 11 (7 punten)

Leerling 6 (6 punten)

Leerling 4 (5 punten)

Wie zijn verstoten uit de groep? (Aantal punten negatief > 3)

Leerling 1 (11 punten)

Leerling 8 (7 punten)

Leerling 9 (6 punten)

Leerling 3 (4 punten)

De tegenstrijdige gevallen (Aantal punten positief > 3 en aantal punten negatief > 3)

Leerling 3

Geen enkele keer positief gekozen

Leerling 5

Geen enkele keer negatief gekozen

Leerling 10

Leerling 11

Leerling 13

- **Domein werkgerelateerd**

Met wie werk je graag samen tijdens de gymles?

Met wie werk je niet graag samen tijdens de gymles?

- Persoon tot persoon

Wie kiezen positief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 9

Leerling 2 en Leerling 14

Leerling 8 en Leerling 3

Leerling 8 en Leerling 9

Leerling 15 en Leerling 13

Leerling 15 en Leerling 16

Leerling 4 en Leerling 3

Leerling 13 en Leerling 16

Leerling 12 en Leerling 10

Leerling 10 en Leerling 11

Leerling 11 en Leerling 6

Leerling 3 en Leerling 7

Wie kiezen negatief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 3

Leerling 1 en Leerling 6

Leerling 1 en Leerling 8

Leerling 2 en Leerling 10

Leerling 2 en Leerling 12

Leerling 9 en Leerling 13

De negatief-positief gevallen

Het eerste groepslid heeft de tweede negatief gekozen en het tweede groepslid de eerste positief

Leerling 9 en Leerling 14

Leerling 4 en Leerling 1

Leerling 4 en Leerling 2

Leerling 14 en Leerling 1

- Groep

Wie zijn populair in de groep? (Aantal punten positief > 3)

Leerling 3 (7 punten)

Leerling 4 (6 punten)

Leerling 11 (6 punten)

Leerling 10 (4 punten)

Wie zijn verstoten uit de groep? (Aantal punten negatief > 3)

Leerling 1 (11 punten)

Leerling 8 (7 punten)

Leerling 9 (7 punten)

Leerling 2 (5 punten)

De tegenstrijdige gevallen (Aantal punten positief > 3 en aantal punten negatief > 3)

Geen

Geen enkele keer positief gekozen

Leerling 5

Geen enkele keer negatief gekozen

Leerling 11

Resultaten sociogram nameting onderzoeksgroep

- **Domein sociaal**

Met wie uit je klas speel je graag?

Met wie uit je klas speel je niet graag?

- Persoon tot persoon

Wie kiezen positief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 8

Leerling 3 en Leerling 4

Leerling 3 en Leerling 11

Leerling 4 en Leerling 15

Leerling 6 en Leerling 10

Leerling 6 en Leerling 11

Leerling 6 en Leerling 12

Leerling 8 en Leerling 9

Leerling 9 en Leerling 14

Leerling 10 en Leerling 11

Leerling 10 en Leerling 12

Leerling 15 en Leerling 16

Wie kiezen negatief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 5

Leerling 1 en Leerling 2

Leerling 14 en Leerling 15

De negatief-positief gevallen

Het eerste groepslid heeft de tweede negatief gekozen en het tweede groepslid de eerste positief

Leerling 2 en Leerling 9

Leerling 4 en Leerling 1

Leerling 8 en Leerling 14

Leerling 14 en Leerling 1

- Groep

Wie zijn populair in de groep? (Aantal punten positief > 3)

Leerling 3 (7 punten)

Leerling 4 (7 punten)

Leerling 6 (5 punten)

Leerling 8 (4 punten)

Leerling 10 (4 punten)

Leerling 11 (4 punten)

Wie zijn verstoten uit de groep? (Aantal punten negatief > 3)

Leerling 1 (10 punten)

Leerling 9 (4 punten)

Leerling 14 (4 punten)

Leerling 15 (4 punten)

De tegenstrijdige gevallen (Aantal punten positief > 3 en aantal punten negatief > 3)

Geen

Geen enkele keer positief gekozen

Leerling 5

Leerling 13

Geen enkele keer negatief gekozen

Geen

- **Domein werkgerelateerd**

Met wie werk je graag samen tijdens de gymles?

Met wie werk je niet graag samen tijdens de gymles?

- Persoon tot persoon

Wie kiezen positief voor elkaar?

Leerling 2 en Leerling 4

Leerling 3 en Leerling 4

Leerling 3 en Leerling 15

Leerling 4 en Leerling 15

Leerling 6 en Leerling 11

Leerling 6 en Leerling 12

Leerling 7 en Leerling 12

Leerling 8 en Leerling 9

Leerling 10 en Leerling 11

Leerling 10 en Leerling 12

Leerling 13 en Leerling 16

Wie kiezen negatief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 3

Leerling 1 en Leerling 15

Leerling 1 en Leerling 2

Leerling 2 en Leerling 7

Leerling 4 en Leerling 8

Leerling 14 en Leerling 15

De negatief-positief gevallen

Het eerste groepslid heeft de tweede negatief gekozen en het tweede groepslid de eerste positief

Leerling 2 en Leerling 9

Leerling 4 en Leerling 16

Leerling 8 en Leerling 14

Leerling 9 en Leerling 1

Leerling 11 en Leerling 1

Leerling 13 en Leerling 1

Leerling 14 en Leerling 9

- Groep

Wie zijn populair in de groep? (Aantal punten positief > 3)

Leerling 3 (6 punten)

Leerling 4 (4 punten)

Leerling 6 (4 punten)

Leerling 10 (4 punten)

Leerling 11 (4 punten)

Leerling 15 (4 punten)

Wie zijn verstoten uit de groep? (Aantal punten negatief > 3)

Leerling 1 (11 punten)

Leerling 9 (7 punten)

Leerling 2 (6 punten)

Leerling 8 (5 punten)

Leerling 15 (4 punten)

De tegenstrijdige gevallen (Aantal punten positief > 3 en aantal punten negatief > 3)

Leerling 15

Geen enkele keer positief gekozen

Leerling 5

Geen enkele keer negatief gekozen

Leerling 5

Leerling 6

Leerling 13

Resultaten sociogram voormeting controlegroep

- **Domein sociaal**

Met wie uit je klas speel je graag?

Met wie uit je klas speel je niet graag?

- Persoon tot persoon

Wie kiezen positief voor elkaar?

Leerling 14 en Leerling 4
Leerling 14 en Leerling 15
Leerling 15 en Leerling 4
Leerling 15 en Leerling 12
Leerling 16 en Leerling 1
Leerling 16 en Leerling 13
Leerling 1 en Leerling 13
Leerling 1 en Leerling 7
Leerling 2 en Leerling 3
Leerling 3 en Leerling 6
Leerling 3 en Leerling 8
Leerling 4 en Leerling 9
Leerling 5 en Leerling 7
Leerling 6 en Leerling 11
Leerling 6 en Leerling 8
Leerling 8 en Leerling 11

Wie kiezen negatief voor elkaar?

Leerling 15 en Leerling 1
Leerling 15 en Leerling 13
Leerling 16 en Leerling 8
Leerling 16 en Leerling 2
Leerling 7 en Leerling 10
Leerling 9 en Leerling 10

De negatief-positief gevallen

Het eerste groepslid heeft de tweede negatief gekozen en het tweede groepslid de eerste positief

Leerling 1 en Leerling 5
Leerling 13 en Leerling 12

- Groep

Wie zijn populair in de groep? (Aantal punten positief > 3)

Leerling 3 (6 punten)
Leerling 8 (5 punten)
Leerling 15 (4 punten)
Leerling 1 (4 punten)
Leerling 4 (4 punten)
Leerling 6 (4 punten)
Leerling 7 (4 punten)

Wie zijn verstoten uit de groep? (Aantal punten negatief > 3)

Leerling 1 (9 punten)

Leerling 16 (6 punten)

Leerling 15 (5 punten)

Leerling 12 (4 punten)

De tegenstrijdige gevallen (Aantal punten positief > 3 en aantal punten negatief > 3)

Leerling 15

Leerling 1

Geen enkele keer positief gekozen

Leerling 10

Geen enkele keer negatief gekozen

Geen

- **Domein werkgerelateerd**

Met wie werk je graag samen tijdens de gymles?

Met wie werk je niet graag samen tijdens de gymles?

- Persoon tot persoon

Wie kiezen positief voor elkaar?

Leerling 14 en Leerling 4

Leerling 14 en Leerling 15

Leerling 15 en Leerling 4

Leerling 3 en Leerling 4

Leerling 3 en Leerling 11

Leerling 3 en Leerling 9

Wie kiezen negatief voor elkaar?

Leerling 15 en Leerling 13

Leerling 16 en Leerling 5

Leerling 3 en Leerling 12

Leerling 8 en Leerling 13

De negatief-positief gevallen

Het eerste groepslid heeft de tweede negatief gekozen en het tweede groepslid de eerste positief

Leerling 14 en Leerling 2

Leerling 16 en Leerling 13

Leerling 1 en Leerling 12

Leerling 1 en Leerling 5

Leerling 1 en Leerling 16

Leerling 2 en Leerling 1

Leerling 3 en Leerling 1

Leerling 4 en Leerling 1

Leerling 7 en Leerling 16

Leerling 11 en Leerling 7

- Groep

Wie zijn populair in de groep? (Aantal punten positief > 3)

Leerling 4 (8 punten)

Leerling 3 (7 punten)

Leerling 1 (6 punten)

Leerling 7 (4 punten)

Leerling 8 (4 punten)

Wie zijn verstoten uit de groep? (Aantal punten negatief > 3)

Leerling 12 (9 punten)

Leerling 1 (7 punten)

Leerling 13 (5 punten)

Leerling 16 (5 punten)

Leerling 15 (4 punten)

Leerling 5 (4 punten)

De tegenstrijdige gevallen (Aantal punten positief > 3 en aantal punten negatief > 3)

Leerling 1

Geen enkele keer positief gekozen

Leerling 6

Leerling 12

Geen enkele keer negatief gekozen

Leerling 4

Leerling 10

Leerling 14

Resultaten sociogram nameting controlegroep

- **Domein sociaal**

Met wie uit je klas speel je graag?

Met wie uit je klas speel je niet graag?

- Persoon tot persoon

Wie kiezen positief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 13

Leerling 1 en Leerling 16

Leerling 2 en Leerling 3

Leerling 3 en Leerling 6

Leerling 3 en Leerling 8

Leerling 4 en Leerling 14

Leerling 4 en Leerling 15

Leerling 4 en Leerling 9

Leerling 5 en Leerling 7

Leerling 6 en Leerling 11

Leerling 6 en Leerling 8

Leerling 8 en Leerling 11

Leerling 12 en Leerling 15

Leerling 13 en Leerling 16

Leerling 14 en Leerling 15

Wie kiezen negatief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 11

Leerling 1 en Leerling 15

Leerling 2 en Leerling 16

Leerling 3 en Leerling 12

Leerling 7 en Leerling 9

Leerling 8 en Leerling 16

De negatief-positief gevallen

Het eerste groepslid heeft de tweede negatief gekozen en het tweede groepslid de eerste positief

Leerling 3 en Leerling 1

Leerling 5 en Leerling 13

Leerling 15 en Leerling 5

- Groep

Wie zijn populair in de groep? (Aantal punten positief > 3)

Leerling 3 (7 punten)

Leerling 8 (5 punten)

Leerling 11 (4 punten)

Leerling 14 (4 punten)

Leerling 15 (4 punten)

Leerling 6 (4 punten)

Leerling 1 (4 punten)

Wie zijn verstoten uit de groep? (Aantal punten negatief > 3)

Leerling 1 (10 punten)

Leerling 16 (7 punten)

Leerling 12 (4 punten)

Leerling 13 (4 punten)

Leerling 15 (4 punten)

De tegenstrijdige gevallen (Aantal punten positief > 3 en aantal punten negatief > 3)

Leerling 15

Leerling 1

Geen enkele keer positief gekozen

Leerling 10

Geen enkele keer negatief gekozen

Leerling 6

- **Domein werkgerelateerd**

Met wie werk je graag samen tijdens de gymles?

Met wie werk je niet graag samen tijdens de gymles?

- Persoon tot persoon

Wie kiezen positief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 13
Leerling 1 en Leerling 16
Leerling 3 en Leerling 11
Leerling 3 en Leerling 9
Leerling 4 en Leerling 14
Leerling 4 en Leerling 15
Leerling 4 en Leerling 16
Leerling 5 en Leerling 7
Leerling 6 en Leerling 11
Leerling 6 en Leerling 8
Leerling 7 en Leerling 12
Leerling 8 en Leerling 10
Leerling 12 en Leerling 14
Leerling 14 en Leerling 15

Wie kiezen negatief voor elkaar?

Leerling 1 en Leerling 6
Leerling 1 en Leerling 2
Leerling 2 en Leerling 7
Leerling 5 en Leerling 16
Leerling 8 en Leerling 12
Leerling 10 en Leerling 11
Leerling 12 en Leerling 15

De negatief-positief gevallen

Het eerste groepslid heeft de tweede negatief gekozen en het tweede groepslid de eerste positief

Leerling 4 en Leerling 12
Leerling 5 en Leerling 13
Leerling 14 en Leerling 9
Leerling 16 en Leerling 13

- Groep

Wie zijn populair in de groep? (Aantal punten positief > 3)

Leerling 4 (6 punten)
Leerling 3 (5 punten)
Leerling 1 (4 punten)
Leerling 6 (4 punten)
Leerling 14 (4 punten)
Leerling 16 (4 punten)

Wie zijn verstoten uit de groep? (Aantal punten negatief > 3)

Leerling 12 (7 punten)

Leerling 1 (6 punten)

Leerling 2 (6 punten)

Leerling 15 (5 punten)

Leerling 16 (4 punten)

Leerling 8 (4 punten)

De tegenstrijdige gevallen (Aantal punten positief > 3 en aantal punten negatief > 3)

Leerling 1

Leerling 16

Geen enkele keer positief gekozen

Leerling 2

Geen enkele keer negatief gekozen

Leerling 4

Leerling 14

Resultaten Vragenlijst

	vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9		som		
leerling 1	2	4	2	4	3	1	3	2	2		23		
leerling 2	2	2	3	3	2	4	4	2	4		26		Totaalscore = 192
leerling 3	2	4	4	2	3	2	2	4	2		25		Sfeer
leerling 4	3	4	3	4	3	3	4	4	3		31		VM = 139
leerling 5	3	4	2	3	2	2	4	3	2		25		VM = 72%
leerling 6	2	2	3	2	2	4	3	3	4		25		Totaalscore= 192
leerling 7	3	2	2	4	3	4	4	3	4		29		Samenwerken
leerling 8	3	2	4	2	4	3	3	4	3		28		VM = 140
leerling 9	2	3	2	3	2	2	3	2	3		22		VM = 73%
leerling 10	2	3	4	2	3	3	4	2	2		25		Totaalscore= 192
leerling 11	2	3	2	3	3	4	3	4	4		28		Veiligheid
leerling 12	3	4	3	4	3	2	3	2	4		28		VM = 134
leerling 13	4	2	3	2	2	3	2	4	4		26		VM = 70%
leerling 14	3	4	2	4	2	1	3	4	2		25		
leerling 15	2	4	2	2	2	3	3	4	3		25		
leerling 16	1	4	2	4	1	3	2	2	3		22		
Totaal	39	51	43	48	40	44	50	49	49		413		
											Totaal		
Gem.	2,4375	3,1875	2,6875	3	2,5	2,75	3,125	3,0625	3,0625		2,86806		
STDEV.	0,72744	0,91059	0,7932	0,89443	0,7303	1	0,7188	0,92871	0,85391		0,86296		
				vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9	Totaal
1=	helemaal niet		1	1	0	0	0	1	2	0	0	0	4
2=	een beetje		2	8	5	8	6	7	4	3	6	5	52
3=	veel		3	6	3	5	4	7	6	8	3	5	47
4=	helemaal		4	1	8	3	6	1	4	5	7	6	41

Figuur 1. Resultaten vragenlijst groepscohesie. Voormeting van de onderzoeksgroep.

	vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9	Som			
leerling 1	4	4	2	3	4	3	3	4	3	30			
leerling 2	2	3	3	2	2	2	2	2	3	21	Totaalscore = 192		
leerling 3	2	4	3	3	3	2	4	4	2	27	Sfeer		
leerling 4	3	4	4	4	3	4	4	4	3	33	VM =	149	
leerling 5	2	3	4	4	2	3	2	3	4	27	VM =	78%	
leerling 6	2	3	2	2	4	4	3	2	3	25	Totaalscore= 192		
leerling 7	3	4	3	4	3	3	4	4	3	31	Samenwerken		
leerling 8	3	4	2	3	4	3	1	3	3	26	VM =	142	
leerling 9	2	3	3	3	2	3	4	2	3	25	VM =	74%	
leerling 10	2	3	2	2	3	2	3	3	2	22	Totaalscore= 192		
leerling 11	2	3	2	3	2	2	4	4	4	26	Veiligheid		
leerling 12	2	3	4	2	3	4	3	4	3	28	VM =	142	
leerling 13	4	3	3	4	2	3	3	4	4	30	VM =	74%	
leerling 14	3	4	3	3	2	3	4	3	3	28			
leerling 15	2	4	2	3	2	4	3	4	3	27			
leerling 16	2	4	2	4	2	3	4	3	3	27			
Totaal	40	56	44	49	43	48	51	53	49	433			
										Totaal	Verschil t.o.v. voormeting		
Gem.	2,5	3,5	2,75	3,0625	2,6875	3	3,1875	3,3125	3,0625	3,00694	4,80%		
STDEV.	0,7303	0,5164	0,7746	0,7719	0,7932	0,7303	0,91059	0,7932	0,57373	0,77996	-9,30%		
				vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9	Totaal
1=	helemaal niet		1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
2=	een beetje		2	10	0	7	4	8	4	2	3	2	40
3=	veel		3	4	8	6	7	5	8	6	5	11	60
4=	helemaal		4	2	8	3	5	3	4	7	8	3	43

Figuur 2. Resultaten vragenlijst groepscohesie. Nameting van de onderzoeksgroep.

	vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9		som		
leerling 1	2	3	2	1	3	4	3	2	2		22		
leerling 2	2	4	3	2	4	3	3	3	3		27	Totaalscore = 192	
leerling 3	2	3	3	4	4	4	4	2	3		29	Sfeer	
leerling 4	2	4	3	4	4	3	4	2	4		30	VM =	125
leerling 5	3	2	2	3	2	4	2	1	4		23	VM =	65%
leerling 6	2	2	4	1	2	3	2	2	4		22	Totaalscore= 192	
leerling 7	2	4	3	4	3	4	2	2	4		28	Samenwerken	
leerling 8	3	2	3	3	4	3	4	2	3		27	VM =	139
leerling 9	2	3	4	2	3	2	3	2	4		25	VM =	72%
leerling 10	2	4	2	2	3	3	2	3	3		24	Totaalscore= 192	
leerling 11	4	2	4	3	4	3	3	4	3		30	Veiligheid	
leerling 12	2	4	4	3	2	3	2	4	3		27	VM =	146
leerling 13	3	2	2	4	4	3	2	4	3		27	VM =	76%
leerling 14	2	2	2	3	4	3	2	2	2		22		
leerling 15	2	2	3	3	4	2	3	2	2		23		
leerling 16	3	4	2	2	3	3	2	3	2		24		
Totaal	38	47	46	44	53	50	43	40	49		410		
											Totaal		
Gem.	2,375	2,9375	2,875	2,75	3,3125	3,125	2,6875	2,5	3,0625		2,84722		
STDEV.	0,61914	0,92871	0,80623	1	0,7932	0,61914	0,7932	0,89443	0,7719		0,83891		
				vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9	Totaal
1=	helemaal niet		1	0	0	0	2	0	0	0	1	0	3
2=	een beetje		2	11	7	6	4	3	2	8	9	4	54
3=	veel		3	4	3	6	6	5	10	5	3	7	49
4=	helemaal		4	1	6	4	4	8	4	3	3	5	38

Figuur 3. Resultaten vragenlijst groepscohesie. Voormeting van de controlegroep.

	vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9		som		
leerling 1	4	3	2	2	3	4	2	2	4		26		
leerling 2	2	2	2	3	2	3	3	4	4		25	Totaalscore = 192	
leerling 3	3	3	4	2	2	4	3	3	3		27	Sfeer	
leerling 4	2	4	3	2	3	2	4	4	4		28	VM =	128
leerling 5	2	3	2	3	2	4	2	1	2		21	VM =	67%
leerling 6	3	3	2	2	2	2	3	3	4		24	Totaalscore= 192	
leerling 7	2	3	2	3	4	3	2	3	3		25	Samenwerken	
leerling 8	3	3	3	3	4	2	3	1	4		26	VM =	136
leerling 9	2	4	3	3	3	3	3	2	2		25	VM =	71%
leerling 10	3	3	3	4	3	3	4	3	2		28	Totaalscore= 192	
leerling 11	2	2	3	3	2	2	3	3	3		23	Veiligheid	
leerling 12	3	4	4	2	2	3	4	2	3		27	VM =	136
leerling 13	3	2	2	3	3	2	2	3	3		23	VM =	71%
leerling 14	2	3	3	2	4	2	3	2	3		24		
leerling 15	2	3	2	2	4	3	3	2	3		24		
leerling 16	2	3	3	3	2	2	3	2	4		24		
Totaal	40	48	43	42	45	44	47	40	51		400		
											Totaal	Verschil t.o.v. nameting	
Gem.	2,5	3	2,6875	2,625	2,8125	2,75	2,9375	2,5	3,1875		2,77778	-2,50%	
STDEV.	0,63246	0,63246	0,70415	0,61914	0,83417	0,7746	0,68007	0,89443	0,75		0,74275	-11,90%	
				vraag 1	vraag 2	vraag 3	vraag 4	vraag 5	vraag 6	vraag 7	vraag 8	vraag 9	Totaal
1=	helemaal niet		1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
2=	een beetje		2	9	3	7	7	7	7	4	6	3	53
3=	veel		3	6	10	7	8	5	6	9	6	7	64
4=	helemaal		4	1	3	2	1	4	3	3	2	6	25

Figuur 4. Resultaten vragenlijst groepscohesie. Nameting van de controlegroep.

Voormeting		Nameting		Verschil in percentage	
Totaalscore = 192		Totaalscore = 192			
Sfeer		Sfeer			
VM =	139	VM =	149		
VM =	72%	VM =	78%	6%	
Totaalscore= 192		Totaalscore= 192			
Samenwerken		Samenwerken			
VM =	140	VM =	142		
VM =	73%	VM =	74%	1%	
Totaalscore= 192		Totaalscore= 192			
Veiligheid		Veiligheid			
VM =	134	VM =	142		
VM =	70%	VM =	74%	4%	

Figuur 5. Vergelijking dimensies sfeer, samenwerken en veiligheid van de onderzoeksgroep.

Voormeting		Nameting		Verschil in percentage	
Totaalscore = 192		Totaalscore = 192			
Sfeer		Sfeer			
VM =	125	VM =	128		
VM =	65%	VM =	67%	2%	
Totaalscore= 192		Totaalscore= 192			
Samenwerken		Samenwerken			
VM =	139	VM =	136		
VM =	72%	VM =	71%	-1%	
Totaalscore= 192		Totaalscore= 192			
Veiligheid		Veiligheid			
VM =	146	VM =	136		
VM =	76%	VM =	71%	-5%	

Figuur 6. Vergelijking dimensies sfeer, samenwerken en veiligheid van de controlegroep.

I. Planning

In de onderstaande tabel is de planning te zien van het gehele onderzoek:

Actie	Datum
Inleveren product B en conceptversie C	05-01-2014
Definitief product C	03-02-2014
Informeren groepsleerkrachten van groep 4a en groep 4b over individuele gesprekken	17-02-2014
Plannen van gesprekken met groepsleerkracht voor de voormeting	21-02-2014
Voormeting – individuele gesprekken vragenlijst en sociogram	24-02-2014
Voorjaarsvakantie	03-03-2014
Maken van groepjes voor de interventie lessen aan de hand van het sociogram	03-03-2014 – 9-03-2014
Interventie week 1	10-03-2014
Interventie week 2	17-03-14
Interventie week 3	24-03-14
Interventie week 4	31-03-14
Interventie week 5/ groepsleerkrachten groep 4a en 4b informeren over de nameting	07-04-14
Interventie week 6/ plannen van gesprekken voor invullen van vragenlijst voor de nameting	14-04-14
Nameting individuele gesprekken vragenlijst en sociogram	23-04-14
Meivakantie + gegevens invoeren en starten met schrijven van artikel(product D)	28-04-14
Meivakantie + concept artikel af(product D)	05-05-14
Inleveren product D	18-05-14
Maken product E	19-05-14
Maken product E/ Feedback product E	26-05-14
Feedback product E	02-06-14
Inleveren product E + herkansing product D	12-06-14
Einde afstudeerstage	16-06-14
GO/NO GO	23-06-14
PO verdediging	30-06-14
Demo week	07-07-14
Herkansing product E	14-07-14

II. Logboek

Week	Datum	Aanwezigheid leerlingen	Voorvallen tijdens les	Voorvallen voor les	Samenwerking	Opvallende Zaken
Interventie week 1	10-03-14	Allemaal aanwezig	Net voor de voormeting is er een leerling uit deze klas van school gegaan die een belangrijke rol speelde binnen de klas. Deze leerling had een leidende rol binnen de klas en je merkt nu ook dat de jongens in de klas een stuk rustiger zijn en er nieuwe vriendschappen zijn gesloten.	Geen	De samenwerking ging tijdens deze les goed, de leerlingen vonden het alleen lastig om tijdens het mieren spelletje serieus te spelen en vonden het moeilijk om lichamelijk contact te maken met elkaar.	-
Interventie week 2	17-03-14	Allemaal aanwezig	Leerling 2 en leerling 1 vonden het erg lastig om samen te werken waardoor het groepje de taak niet goed heeft kunnen uitvoeren	Geen	Verliep bij het ene groepje beter dan bij het groepje van leerling 2 en leerling 1. Daarnaast viel het me op dat leerling 15 en leerling 3 heel aanwezig zijn en veel willen bepalen vooral Leerling 15!	-
Interventie week 3	24-03-14	Allemaal aanwezig	Afspraak met leerling 2 gemaakt dat wanneer hij voelt dat ie boos wordt 3x tijdens de les op de bank mag gaan zitten om even bij te komen	Geen	In beide groepen is goed samengewerkt. Leerling d blijft irritaties wekken maar er wordt wel samengewerkt	

Interventie week 4	31-03-14	Allemaal aanwezig	-	Geen	Samenwerking is erg goed verlopen de leerlingen vonden de drie verschillende onderdelen erg leuk	
Interventie week 5/ groepsleerkrachten 4a en 4b informeren nameting	07-04-14	Leerling 3 is afwezig	Leerling 2 vind het erg lastig samen te werken. Hij speelt liever alleen, hierdoor gaat de samenwerking niet heel goed binnen het groepje van leerling 2.	-		Leerling 2 is 2x deze les op de bank gaan zitten
Interventie week 6/ plannen gesprekken voor invullen van vragenlijst nameting	14-04-14	Allemaal aanwezig	-	-	De samenwerking verliep vandaag erg goed	De leerlingen hebben tijdens de laatste samenwerkingsles ontzettend goed samengewerkt. Het viel me op dat de leerlingen echt goed naar elkaar luisterden waardoor het samenwerken veel beter ging.

III. Indeling samenwerkingsgroepjes

Week 1: klassikaal

Week 2:

Groepje 1: Leerling 13, Leerling 3, Leerling 15, Leerling 12, Leerling 11, Leerling 9, Leerling 8, Leerling 14

Groepje 2: Leerling 1, Leerling 2, Leerling 7, Leerling 10, Leerling 4, Leerling 6, Leerling 16, Leerling 5

Week 3:

Groepje 1: Leerling 1, Leerling 4, Leerling 6, Leerling 16, Leerling 10, Leerling 14, Leerling 13, Leerling 11

Groepje 2: Leerling 9, Leerling 7, Leerling 2, Leerling 8, Leerling 15, Leerling 3, Leerling 12, Leerling 5

Week 4:

Groepje 1: Leerling 1, Leerling 11, Leerling 15, Leerling 12, Leerling 5,

Groepje 2: Leerling 2, Leerling 4, Leerling 13, Leerling 6, Leerling 9, leerling 7

Groepje 3: Leerling 8, Leerling 3, Leerling 16, Leerling 10, Leerling 14

Week 5:

Groepje 1: Leerling 15, Leerling 10, Leerling 5, Leerling 11, Leerling 9, leerling 7

Groepje 2: Leerling 1, Leerling 13, Leerling 12, Leerling 4, Leerling 14

Groepje 3: Leerling 16, Leerling 6, Leerling 2, Leerling 3, Leerling 8

Week 6:

Beginvorm = Klassikaal

Eindvorm = in twee groepen

Groepje 1: Leerling 1, Leerling 14, Leerling 11, Leerling 3, Leerling 10, Leerling 13, Leerling 7, Leerling 16

Groepje 2: Leerling 2, Leerling 8, Leerling 4, Leerling 15, Leerling 12, Leerling 6, Leerling 9, Leerling 5

Na de voormeting zijn de groepjes voor de interventie samengesteld. Deze groepjes zijn samengesteld aan de hand van de resultaten uit de voormeting van het sociogram. De eerste interventieles is er klassikaal gewerkt en de tweede interventieles is er gewerkt in twee groepen. Deze twee groepen zijn samengesteld aan de hand van het sociogram, de leerlingen die het meest negatief voor elkaar hebben gekozen zijn zoveel mogelijk bij elkaar gezet. Naar aanleiding van de samenwerking tijdens de tweede en derde interventieles zijn de groepjes weer aangepast. Leerling 2 en leerling 1 zijn expres uit elkaar gehaald aangezien deze twee leerlingen totaal niet met elkaar konden samenwerken en hierdoor de samenwerking van de gehele groep in de weg stonden. Leerling 11 is bij leerling 1 geplaatst aangezien leerling 11 geen enkele keer negatief gekozen is en een goede invloed had op leerling 1. Daarnaast is er rekening gehouden met leerling 15, aangezien deze leerling heel overheersend was tijdens het samenwerken in interventie week 2 en 3 is zij in week 4, 5 en 6 niet bij leerling 3 geplaatst. Leerling 3 is namelijk ook erg aanwezig waardoor deze twee leerlingen de samenwerking in de groep niet bevorderde. Leerling 12 is tijdens de interventieweken juist wel bij leerling 15 geplaatst, beide kozen namelijk negatief voor elkaar.

Bijlage IV: Reflectieverslag

In het onderstaande reflectieverslag is per competentie te zien welke ontwikkeling ik heb doorgemaakt gedurende dit onderzoek. Per competentie is er een sterkte- en zwakteanalyse beschreven. Daarnaast worden de vervolgstappen beschreven die ik moet ondernemen om mijn handelen te verbeteren. Deze vervolgstappen zijn gebaseerd op basis van het onderzoek en zullen per competentie beschreven worden.

Interpersoonlijk competent

1. **Drukt complexe vraagstukken helder, eenduidig en gestructureerd uit en weet deze naar verwachtingen/doelen te vertalen** (criteria 1.1; 1.2; 2.1 t/m 2.4; 2.9 t/m 2.15: aanleiding, probleemstelling, titel, samenvatting, bron(nen)lijst, opbouw, redactie en lay-out).
2. **Wisselt kennis en expertise uit met anderen** (criteria 1.3; 3.1 t/m 3.5: gesprekken experts en posterpresentatie en verdediging).

1. Een half jaar geleden, toen ik begon met dit onderzoek, vond ik het erg lastig om te beginnen met schrijven. Daarnaast had ik totaal geen overzicht in hoe het er allemaal uit moest gaan zien. Ik ben hierin zeker vooruit gegaan maar vind dat ik hierin nog veel kan leren. Door het oefenen tijdens de verschillende oefenproducten met behulp van het leren schrijven boek heb ik dit wel ontwikkeld naar een voldoende. Daarnaast vond ik het erg lastig om het literatuur gedeelte in maar 1000 woorden te schrijven. Alles vond ik belangrijk! Uiteindelijk is wel gelukt om een duidelijk en chronologisch verhaal te schrijven.

Ik vind het heel fijn dat er verschillende stappen zijn gemaakt in het maken van dit praktijkonderzoek. Hierdoor kon ik gestructureerd te werk gaan en kon ik alles goed vooruit plannen.

2. Tijdens het eerste gedeelte van het onderzoek ben ik hier veel mee bezig geweest. Tijdens deze voorbereidende periode heb ik, door middel van gesprekken met verschillende experts, veel informatie over sociale cohesie opgedaan. Zowel met mijn stagebegeleidster als de groepsleerkrachten heb ik veel kennis kunnen delen. Daarnaast heb ik tijdens de verschillende bijeenkomsten veel vragen kunnen stellen en informatie met andere studenten kunnen uitwisselen zoals bronnen en artikelen. Op dat moment zijn we dus kennis en expertise aan het uitwisselen. Tijdens mijn verdediging zal het uitwisselen van kennis en expertise weer aan bod komen.

Vakinhoudelijk didactisch competent:

1. **Ontwikkelt nieuwe producten en innoveert bestaande producten** (indien van toepassing) (criteria 2.5 en 2.6: interventie).
2. **De student vertaalt en verantwoordt theoretische en conceptuele grondslagen van toegepast onderzoek naar een product** (criteria 1.4 t/m 1.12: inleiding, opzet van onderzoek, resultaten, discussie en conclusie).

1. Dit heb ik tijdens mijn onderzoek zeker gedaan. Ik heb namelijk een interventieprogramma geschreven voor 6 weken waarin 6 lessen aanbod komen. In deze lessenreeks heb ik gebruik gemaakt van coöperatieve werkvormen waarin groene spelen een grote rol spelen. Deze oefenvormen waren al bestaande producten maar daarnaast heb ik een nieuw product ontwikkelt, namelijk een acrogym mediakaart in de vorm van een parcours.

2. Met dit artikel heb ik laten zien dat ik theorieën kan toe passen. Daarnaast laat ik zien dat theoretische en conceptuele grondslagen kan vertalen en verantwoorden maar ook kan toepassen tijdens mijn onderzoek. Wat ik wel erg lastig vond was het uitwerken van het kopje: discussie en conclusie. Het terugkoppelen naar de literatuur vond ik erg moeilijk, maar ik vind dat dit uiteindelijk zeker is gelukt! Ik vind dat ik dit onderdeel zeker behaald heb.

Reflectie en ontwikkeling.

1. **Werkt op een zelfkritische, planmatige wijze aan zijn eigen ontwikkeling** (criterium 2.7: reflectie).
2. **Managet reflectie achteraf** (criteria 1.13 en 2.8: aanbevelingen en reflectie).

1. Bovenstaande competentie beheers ik zeker. Tijdens het schrijven van de verschillende producten en het uitvoeren van dit onderzoek ben ik op een kritische, planmatige wijze te werk gegaan. Aangezien ik erg perfectionistisch ben wil ik altijd alles goed voorbereiden. Ik heb dan ook van te voren een planning gemaakt waarin duidelijk beschreven staat wanneer ik alles ga uitwerken en wanneer iets af moet zijn. Een leerdoel dat ik voor mezelf kan stellen is dat ik in het vervolg meer mag vragen aan mijn stagebegeleidster maar ook aan de groepsleerkracht van de onderzoeksklas. Daarnaast is het voor mij een leerdoel van te voren een realistisch doel te stellen voor mezelf. Als ik dit doel dan behaald heb, moet ik hier ook tevreden mee zijn. Aangezien ik heel perfectionistisch ben, wil ik graag dat alles in 1 keer goed gaat. maar ik moet leren dat dit niet altijd het geval is en dat ik dan ook tevreden mag zijn met het behaalde resultaat. Daarnaast vond ik het schrijven van de producten en het uiteindelijke artikel erg moeilijk. In mijn hoofd weet ik precies hoe ik het wil hebben, maar op papier vind ik het dan heel lastig te verwoorden. Naarmate dit proces vorderde ging dit steeds beter. Deze competentie is erg belangrijk. Als docent moet je altijd kritisch naar jezelf kunnen kijken. Door deze zelfreflectie kun je jouw handelen verbeteren.

2. In de reflectie die ik nu schrijf laat ik zien dat ik kritisch durf te zijn ten opzichte van mijn onderzoek. In zowel de discussie en conclusie als de aanbevelingen laat ik zien dat ik kritisch terug kan kijken naar mijn eigen onderzoek. Ik geef aan waardoor het resultaat is geboekt tijdens mijn onderzoek en wat er in het vervolg aan kan worden gedaan om de resultaten te vergroten.

Vervolgstappen

Op het gebied van mijn eigen handelen kan ik zeker tevreden zijn. In de bovenstaande reflectie is dan ook te zien dat ik kritisch op mezelf kan reflecteren en dat ik vind dat ik aan alle competenties voldoe. Natuurlijk zijn er ook een aantal punten die ik een volgende keer anders wil aanpakken. Ik heb een zeer uitgebreid literatuuronderzoek gehouden, waardoor het selecteren van belangrijke informatie voor het artikel lastiger werd. In het vervolg wil ik een minder uitgebreid onderzoek doen en alleen informatie verzamelen die van belang is voor het onderzoek. Het was namelijk erg lastig om achteraf nog in te korten op de gevonden literatuur. Alles was namelijk belangrijk! Daarnaast is interventie van zes weken eigenlijk te kort en dit kan van invloed zijn op de betrouwbaarheid van het onderzoek. Een volgende keer zou ik graag meer tijd willen hebben om het praktijkonderzoek uit te voeren. Het was een hele korte periode waardoor ik soms tijd te kort had. Ook zou ik de volgende keer graag een tussenmeting willen doen, aangezien dit de betrouwbaarheid van het onderzoek kan verbeteren.